

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Man är som man är

En diskursanalys av hur två yrkesgrupper unga män talar om
manlighet

Socionomprogrammet, 2011

C-opsats

Författare: Clara Wadman

Handledare: Barbro Lennéer Axelson

Abstract

Titel	”Man är som man är” - En diskursanalys av hur två yrkesgrupper unga män talar om manlighet.
Författare	Clara Wadman.
Handledare	Barbro Lennéer Axelson.
Nivå	Kandidatuppsats, Socionomprogrammet, Institutionen för socialt arbete
Nyckelord	Manlighet, maskulinitet, diskursanalys, yrke, identitet, unga män, genus, klass.
Syfte	Uppsatsen syfte är att undersöka vilka diskurser som råder kring manlighet bland unga män inom olika yrkeskategorier i åldern 20-29 år, samt att få en djupare förståelse för varför dessa diskurser existerar.
Frågeställningar	<i>”Vilka diskurser kan urskiljas när unga män talar om manlighet?”</i> <i>”Vilken roll spelar yrke för hur respondenterna förhåller sig till manlighet?”</i> <i>”Kan diskursiva skillnader utläsas mellan de två grupperna?”</i>
Metod	Jag har använt mig av en kvalitativ metod och genomfört två fokusgrupper, en med fyra unga män med någon typ av hantverkaryrke samt en med sex unga män som studerar ett akademiskt ämne. Baserat på diskursanalys har jag undersökt hur respondenterna talar om begreppet. Datamaterialet har sedan analyserats med hjälp av tidigare forskning inom området samt av kritisk diskursanalys, socialkonstruktionism, subjektpositioner och av en lingvistisk analys.
Resultat	Uppsatsens resultat och analys är indelade i tre teman, baserade på frågeställningarna. Dessa är uppdelade för respektive grupp och följs av en gemensam analys. Resultaten visar att båda grupperna talar om en utseendemässig normativ bild samt en förväntad roll som ”familjeförsörjare”. Vidare nämns media som en betydande aktör vid konstruktionen av manlighet. Manlighet kopplat till yrke skiljer sig där A-gruppen distanserar sig från vad som uppfattas vara stereotyp manlighet, medan H-gruppen beskriver en manlig jargong kopplad till arbetsplatsen. A-gruppen använder ett metaperspektiv vid tal om manlighet medan H-gruppen intar ett inifrånperspektiv, vilket kan tolkas i relation till den skilda förekomsten av homosociala sammanhang för grupperna.

”Vad som är manligt? Det är i alla fall inte så himla manligt att sitta och diskutera manlighet!”

Henrik, 23 år gammal och arbetar som snickare

Innehåll

Inledning.....	1
Bakgrund.....	2
Maskulinitetsbegreppet i en historisk tillbakablick.....	2
En översikt av svensk manlighetsforskning.....	3
Problemformulering.....	3
Syfte och frågeställningar.....	4
Begrepp.....	4
Metod.....	5
Förförståelse.....	5
Kvalitativ metod.....	6
Fokusgruppsintervjuer.....	6
Litteratursökning.....	7
Urval och avgränsning.....	7
Intervjuguide.....	8
Pilotintervju.....	9
Bearbetning och analys.....	9
Diskursanalys.....	10
Etiska överväganden.....	11
Generaliserbarhet.....	12
Validitet.....	13
Reliabilitet.....	13
Teoretiska perspektiv och tidigare forskning.....	14
Val av teori.....	14
Socialkonstruktionism.....	14
Subjektpositioner.....	15
Social konstruktion och genus.....	15
Maskuliniteternas relationer.....	16
Manlighet och sexualitet.....	17
Manlighet, arbete och klass.....	18
Klassbegreppet i forskning.....	18
Manlighet och yrkesidentitet.....	18

Kritisk syn på mansforskning	20
Resultat och analys.....	21
Den stereotypa bilden av manlighet	21
A-gruppen	21
H-gruppen	23
Analys	24
Den verkliga bilden av manlighet.....	27
A-gruppen	27
H-gruppen	28
Analys	30
Manliga miljöer kopplat till yrke och fritid	31
A-gruppen	31
H-gruppen	33
Analys	35
Korrelerande lingvistisk analys	38
Sammanfattning	39
Diskursiva bilder av manlighet.....	39
Manlighet och yrkesidentitet	40
Diskursiva skiljaktigheter	41
Avslutande reflektioner	43
Förslag till vidare forskning.....	44
Litteratur.....	45

Inledning

Att som ung kvinna undersöka män och manlighet är kanske lite speciellt. Somliga forskare (Connell 1995; Kimmel 2005) menar att ett kvinnligt, utomstående perspektiv aldrig riktigt kan *förstå* män, eftersom man själv inte har några erfarenheter av att vara man. Det är sant, det har jag faktiskt inte. Jag vet inte hur alla män tänker, hur jargongen går på en masköad arbetsplats, eller för all del - vad begäret att bilda herrklubbar kommer ifrån.

Men vet verkligen alla män det? Ingången till den här uppsatsen var min upplevelse av att många män idag förhåller sig helt likgiltiga till begreppet maskulinitet. Samtidigt verkar den schablonmässiga manliga bilden leva kvar och anses ytterst eftersträvansvärd på sina håll. Hur kommer detta sig? Och männen som jag uppfattar som likgiltiga, är de verkligen det? Eller har det som traditionellt ansetts manligt idag omkonstruerats på vissa håll, och återuppstått i en ny klädsel? Förslagsvis en kostym?

Föresatsen att förklara det enhetliga begreppet "män" med karakteristiska beteckningar känns idag tämligen ointressant. Jag ville istället undersöka hur olika grupper unga män talar om ämnet, om och hur det skiljer sig mellan dessa, samt vad detta kan tänkas bero på.

Och angående första stycket kan jag faktiskt tycka mig se en fördel i att inte ha ett inifrånperspektiv. Kanske är det så att jag tar mindre saker förgivet och förhoppningsvis ifrågasätter mer genom min okunskap om att vara man. Jag hoppas därför att någon kan förklara det där med herrklubbar för mig under arbetets gång.

Bakgrund

Hur kan man förstå dagens maskuliniteter? En stabil bild av den ”traditionella” mannen har i många avseenden överlevt och reproducerats, parallellt med förändringsprocesser som har inneburit en mansroll i omstöpning under historiens gång fram tills idag. Jag skall här försöka göra en kort sammanfattning för hur begreppet använts och tolkats i modern historia, för att ge dig som läsare en introduktion ur ett lite bredare perspektiv. Värt att notera är hur begreppet ”tolkas ha tolkats” i viss mån skiljer sig i litteraturen och bland författare, förslagsvis beroende på författarens syfte och teoretiska utgångspunkt.

Avslutningsvis i kapitlet redogör jag för mitt syfte och mina frågeställningar.

Maskulinitetsbegreppet i en historisk tillbakablick.

Historikern Jacqueline Murray (1999) skildrar hur maskulinitet gestaltades i det medeltida samhället. Här framträder komplexa bilder av manlighet där t.ex. förhållandet och konflikten mellan religiösa och sekulariserade värderingar avspeglade rådande ideal. Makt, krav och det patriarkala samhället utgjorde faktorer som formade synen på vad som ansågs manligt. Strukturella influenser betraktas härigenom avgörande för olika perioders rådande diskurser (Murray 1999).

Sociologihistorikern George L. Mosse (1996) återger en relativt enhetlig bild av maskulinitet i sin framväxt och förändring. Den moderna manliga stereotypen menas ha sitt ursprung parallellt med uppkomsten av 1700-talets kapitalistiska samhälle. Här skapades på många sätt ett nytt ideal, delvis baserat på kristna idéer. Mosse (1996) belyser kroppens betydelse i kombination med vikten av moral, där arbete och renlighet var viktiga begrepp. Medelklassen kunde därigenom anknytas till idealet om dygdens och sedlighetens framhållning. Gymnastik, sport och fysik var områden som fick stort utrymme vid bildandet av manligheten. Detta tolkades som ett hinder för den moderna mannen att försvagas och framställas vek – istället betonades styrka och kontroll. Mansstereotypen bedömdes också formas i relation till en motpart, en ”outsider”, som här gestaltades i form av homosexuella, zigenare och judar. Dessa ansågs avvika från den sociala normen och fick under tidsepoken representera omoral och omanlighet. Den dominerande manliga normen kvarstod fram till 1900-talet, men utmanades då genom olika processer. Kvinnorörelsen och fler arbetande kvinnor i arbetslivet bidrog till en utmaning – men ansågs till stor del resultera i att mansidealet hårdnade än mer. Även världskrigen bidrog till en slags krigisk manlighet genom fascismen och nazismen (Mosse, 1996). Den homogena skildring av västerländsk maskulinitet som Mosse (1996) framställer har blivit kritiserad av bl.a. Stearns (1979) för att i förenklad form inte ta hänsyn till bl.a. skillnader inom gruppen män och mellan olika kategorier (Stearns, 1979).

En något mer fasetterad bild ger James E. Rotundo (1993) som beskriver två rådande mansbilder vid sekelskiftet. Den dominerande av dessa innebar en aggressiv, potent, djärv och tävlingsinriktad man. Motsatsen identifierades som passiv, estetisk och inåtvänd. Det tidiga 1800-talets stora förändringar menas vara en avgörande period (Rotundo, 1993).

Sociologen Michael Kimmel (2005) fokuserar i *Manhood in America* på medelklassens framträdande bild av manlighet. Mäns strävan efter makt och dominans menas vara det avgörande för hur manlighetsbilden ser ut. Kimmel (2005) menar att historiskt sett uppträder maskulinitet utifrån rädslan att bli dominerad. Därigenom tolkas män ha styrts av fruktan att vara svaga och bli styrda – vilket kom att innebära omanlighet. Rädslan att misslyckas var också närvarande. Den här processen menas kontinuerligt pågå mellan män. De tre mest utmärkande dragen identifieras vara behovet av självkontroll, projektion av rädsla på den som är avvikande, samt flykttendenser. Samhällsmässigt tillskrivs industrialismen i kombination med den nya borgerliga medelklassens framväxt samt demokratiseringen en avgörande betydelse för den moderna manlighetens utformning. Även sekelskiftet 1900 var en kritisk period (Kimmel 2005).

En översikt av svensk manlighetsforskning

Helena Hill (2003) sammanfattar hur intresset för mansrollen uppkom i svensk forskning och hur mansforskningen sett ut under olika decennier. En djupare översikt med resultat från svensk och internationell forskning återkommer längre fram i studien, under kapitlet ”teoretiska perspektiv och tidigare forskning”.

Hill (2003) kopplar debatten om mansrollen till 1960-talets kvinnorörelse och feministiska grupper, ur vilken en liknande grupp med fokus på män och mansrollen uppkom på 1970-talet. Könroller menades nu vara en följd av uppfostran och inte någonting medfött. I samband med detta bildades på många håll mansgrupper som kritiserade den traditionella mansrollen och könrollerna, med syftet att bidra till en förändrad syn på manlighet samt till ett jämlikt samhälle. Detta mötte gensvar, men också motstånd. Under inflytande av de liberala strömningarna i samhället menade många att det kapitalistiska samhället tvingade in män i en förtryckande mansroll. Det uppkom därigenom ett motstånd mot vad som uppfattades traditionellt manligt. En sådan traditionell manlighet skildrades i termer och beskrevs som destruktiv, känslolock, aggressiv och våldsbenägen. Manligheten menades vara ett hot – inte bara mot kvinnor utan även mot män själva. Diskursen ”den nye mannen” blev ett använt begrepp som skulle utmana den förlegade bilden av manlighet i form av hård attityd, dominans och prestige. Den nya rollen skulle istället tillåta mjukhet och känslighet. Dock fick talet om ”den nye mannen”, liksom 1980-talets motsvarighet ”velourpappan”, kritik och förlöjligades på flera håll – bl.a. från media (Hill 2003).

Problemformulering

Mot bakgrund av hur innebörden av manlighet förändrats och hur begreppet tillskrivits värde under olika tidsperioder anser jag det vara betydelsefullt att kontinuerligt undersöka aktuella idéer och tankar. I ovanstående översikt framkommer det tydligt att stora förändringar har skett på många håll de senaste decennierna. Därigenom kan en diskursiv undersökning som gjorts för femton år sedan förmodligen skilja sig från samhällsliga tankemönster idag. Mitt mål med undersökningen är inte att göra en generell slutsats om vad manlighet är, eller att allmängiltigt konstatera hur olika grupper tänker. Mitt mål är istället att göra ett nedslag i den större samhällsliga debatt som kontinuerligt fortlöper.

Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att ur ett socialkonstruktivistiskt och kritiskt diskursanalytiskt perspektiv undersöka hur unga män talar om och ser på manlighet idag. Jag vill undersöka vilken betydelse som läggs i begreppet och vilken mening det spelar i mäns vardagliga liv, samt vilka förhållningsstrategier som kan utläsas gentemot eventuella bilder av manlighet. Jag vill ta reda på om synen skiljer sig mellan olika grupper, akademiker och personer inom hantverksyrken, och hur konstruktionen av manlig identitet därigenom kan kopplas till yrkesrollen. Mina frågeställningar är:

- Vilka diskurser kan urskiljas när unga män talar om manlighet?
- Vilken roll spelar yrke för hur respondenterna förhåller sig till manlighet?
- Kan diskursiva skillnader utläsas mellan de två grupperna?

Begrepp

Daniel Ekman (1995) påpekar att om man slår upp ”manligt” i en synonymordbok finner man manligt som motsats till kvinnligt. Ord som djärv, rakryggad, ädel, kraftig, hård och modig kommer upp, till skillnad från exempelvis öm och veklig som synonymt till kvinnligt. Ekman (1995) menar att det i allmänhet sällan framkommer att manlighet är en process och något som ständigt omformas. Istället framställs manlighet som något motsatt till kvinnligt, där män strävar efter manlighet i den semantiska betydelsen motsatsen till kvinnlighet (Ekman 1995).

Genus – Åsa Carlsson (2001) definierar genus som ett sätt att lyfta fram kulturella bestämmningar på manligt och kvinnligt, istället för att uteslutande tala om biologiskt kön. Det är således ett socialt perspektiv på kön där genus kan anses reproducera en viss social ordning. Utifrån exempelvis feministisk teoribildning betraktas genus som en maktrelation (Carlsson, 2001). Här används också benämningen *socialt kön*, vilket Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) menar vara omgivningens tillskrivelse av beteenden som skapar ”pojke” respektive ”flicka” redan som barn. Omvärlden tycks ha ett behov av att kategorisera och strukturera, där kön blir en central utgångspunkt och vi betar oss på ett visst sätt som följd. Barns signaler tolkas exempelvis på olika sätt beroende på kön, varpå barnet tolkar positiv respons på beteenden inom ramen för sitt kön (Bjerrum Nielsen & Rudberg 1991).

Könsidentitet, könsroll och könskultur – Barbro Lennéer Axelsson (1996) återger några begrepp för att kunna skilja på olika genusformationer. *Könsidentitet* kan betraktas som den sammansatta biologiska, fysiska och psykologiska självupplevelsen i att vara man eller kvinna. *Könsroll* innefattar processen där vi formas och socialiseras av samhällets normativa och förväntade beteenden, medan *könskulturen* finns i samhället i form av de rådande synsätt och värderingar som anses giltiga. Maktordning och arbetsfördelning är där exempel på betydande faktorer (Lennéer Axelson 1996).

Heteronormativitet – Rosenberg (2002) beskriver heteronormativitet som en diskurs där män och kvinnor framställs i två motsatta positioner. Dessa är stabila, och ett likhetstecken sätts mellan män – manlig – maskulin, liksom mellan kvinna – kvinnlig – feminin. Med hjälp av diskursen konstrueras vissa utformningar av manlighet och kvinnlighet som riktiga, medan

andra görs osynliga alternativt avvikande. Detta reproducerar identiteter enligt vissa kulturellt betingade mönster, där exempelvis den heterosexuella relationen kan betraktas som en allmänt vedertagen och normativ bild - vilken ofta tas som självklar (Rosenberg 2002).

Homosocialitet – Gerd Lindgren (1996) beskriver homosocialitet som det ”förbund” som män menas skapa i grupp, där ett visst normsystem skapas och blir gällande. Man kan härigenom se hur homosocialiteten, genom ett slags ”vi-anda” utesluter kvinnor och även vissa män. Jargongen bidrar även till ett sätt för män att bekräfta varandra i grupp. Det kan tolkas som en utformad normativ bild, mot vilken alla önskar eller tvingas att jämföra sin manlighet mot. En sådan kan ta olika form inom olika grupper, men baseras på en nedärvd maktstruktur (Lindgren 1996).

Klass – Oskarsson, Bengtsson och Berglund (2010) skriver om tre aspekter av klass; *klassposition*, *social klass* samt *klassmedvetande*. På så sätt breddas diskussionen kring traditionellt indelning och man framhåller betydelsen av ”mellanskiktet” ifråga om klass. *Klassposition* menas vara position i en social struktur som bestäms i relation till produktionssystemet och arbetsmarknaden. Social klass definieras bl.a. genom yrke, arbetets kvalifikationsgrad och huruvida yrket innebär över- underordning i en organisation. Slutligen förklaras *klassmedvetande* genom att klasspositionen utgör en referenspunkt för eventuellt politiskt engagemang och attityder. Här exemplifieras historiska händelser som arbetarklassens formation för fackliga rättigheter (Oskarsson, et al. 2010).

Metod

Jag kommer i följande kapitel att redogöra för mitt val av metod och hur jag har gått tillväga. Jag kommer även att motivera mina val av teori samt redovisa bearbetning och analys. Etiska överväganden, samt generaliserbarhet, reliabilitet och validitet diskuteras även.

Förförståelse

Magne Holme och Krohn Solvang skriver i *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder* (1996) om hur all kunskapsutveckling sker utifrån en viss uppsättning värderingar. Utifrån ett sådant konstaterande är det av vikt att forskaren otvetydigt redogör för de värderingar han/hon själv har som utgångspunkt (Magne Holme & Krohn Solvang, 1996). Mitt val av område och frågeställning till den här uppsatsen bygger på ett intresse för mänskliga processer och samspel. Jag har valt ett område som jag före påbörjandet av uppsatsen hade ringa kunskap om. Jag hade, förutom en fördjupningskurs i ämnet under Socionomprogrammet, inte läst mycket om ämnet. Trots det har jag oundvikligen tankar och erfarenheter som gör att jag har vissa referensramar och utgångspunkter, vilka jag är mer eller mindre medveten om. Starrin och Svensson (1994) beskriver paradigmet i forskningssammanhang, vilket innebär en viss syn på verkligheten från forskarens sida. En sådan innefattar en individuell syn på, samt erfarenhet av verkligheten, människor och kunskap. Detta relateras följaktligen till forskarens egenskaper, värde och motiv, avsikt, mänskliga upplevelser osv. och kan sammanfattas med att forskaren tolkar fakta utifrån sin

egen *livsvärld* (Ibid.). Då jag valt att skriva en uppsats kring manlighet och två olika gruppers förhållande till detta begrepp, kan det uppfattas som om att jag har en grundläggande tanke om att åsikterna förväntas skilja sig mellan olika grupper. Jag har varit medveten om att ett sådant antagande exempelvis skulle kunna leda till en subtil uppmaning för att få informanterna att svara på ett visst sätt i intervjusituationen. Jag har därför genom arbetsgång varit väldigt noggrann med att förhålla mig på lika sätt gentemot båda grupper och på ett så objektivt sätt som möjligt betrakta och analysera materialet. Jag anser mig ha genomfört undersökningen med öppna ögon, utan att på förhand ha förväntat mig ett visst resultat. Slutledningsvis hoppas jag att jag genom en genomskinlig och tydligt beskriven process kan låta dig som läsare göra din egen bedömning kring om min analys kan betraktas giltig eller ej.

Kvalitativ metod

För att på bästa sätt kunna undersöka en grupps subjektiva upplevelser har jag valt en explorativ kvalitativ forskningsansats. Enligt Starrin och Svensson (1994) är kvalitativ metod den metod som bäst lämpar sig för att undersöka beskaffenheten hos ett fenomen, samt de väsentliga egenskaperna eller karaktären av detsamma. Mitt syfte är att ta reda på en grupps tankar och åsikter kring manlighet, samt den betydelse och det förhållande gruppen har till begreppet. Då jag även använder mig av en diskursiv analysmetod är språket och informanternas egna uttryckssätt av högsta betydelse. Magne Holme och Krohn Solvang (1996) menar att kvalitativ metod utgör ett sätt för forskaren att se det fenomen han eller hon studerar *inifrån*. Genom de deltagande personernas subjektiva tankar och upplevelser hoppas jag att jag har åstadkommit detta.

Fokusgruppsintervjuer

Jag har som val av metod använt mig av fokusgruppsintervjuer för att inhämta informationsunderlag. Wibeck (2005) definierar fokusgruppsintervjuer som en datainsamlingsmetod med ett antal respondenter som i grupp avhandlar olika samtalsteman, baserat på en forskares ämnesval. Interaktionen i gruppen menas här vara essentiell för syftet vilket sker dels mellan deltagarna, och dels mellan det som uttalas. Här blir även det sociokulturella sammanhang som gruppens medlemmar ingår i avgörande (Wibeck 2010). Fokusgruppsintervjuer fyller en funktion genom att återge en kollektiv bild av en diskurs snarare än bara en enskild persons åsikt, vilket en djupintervju hade gett. Mitt syfte har varit att få en kollektiv bild av två olika gruppers tankar kring manlighet. Ett grundläggande tankesätt vid diskursanalys är att uppfånga och kunna klarlägga en grupps sätt att samtala om någonting. Detta skulle således inte få samma resultat genom djupintervjuer. Då jag valt ett ämne om män, och med män som målgrupp, blir fokusgrupper en användbar intervjuform. Wibeck (2010) understryker att det kan finnas en fördel i att ha fokusgrupper könsåskilda. Mitt syfte var sammanfattningsvis att få en uppfattning om två mer eller mindre homogena gruppers eventuella identifikation med, alternativt distansering till, ett fenomen. Utifrån ett sådant förhållningssätt blir gruppens interaktion en avgörande faktor för att kunna utläsa diskurser kring begreppet manlighet.

Fokusgrupperna genomfördes i ett grupprum på Institutionen för Socialt arbete. Platsen för intervjun är betydande då den utgör en mer eller mindre neutral plats, vilket kan komma att påverka informanten eller respondentens svar (Magne Holme & Krohn Solvang 1996). Trots

att rummet kan anses vara neutralt och gav båda grupperna samma utgångsläge, finns en möjlighet att lokalen uppfattats som mer naturlig för A-gruppen än H-gruppen, då respondenterna som studerar tillbringar mer tid i liknande miljö än de som inte gör det. Jag gjorde en övervägning gällande eventuell ändrad plats för H-gruppens intervju. En mer neutral miljö skulle då ha kunnat vara någons arbetsplats, men jag ansåg detta ett sämre alternativ då det skulle innebära en mindre central plats och vara mindre lättgängligt för många av respondenterna. Jag har varit medveten om att intervjuens slutgiltiga plats kan ha påverkat hur avslappnad man känt sig under intervjun. Min uppfattning var dock att det inte bör ha påverkat respondenternas svar i en avgörande mening.

Börjesson och Palmblad (2007) understryker fokusgruppsintervjun som ett önskvärt instrument och väl vald metod för att fånga en kollektiv uppfattning om vad en diskurs rymmer, respektive utesluter. Metoden gav mig därigenom tillfälle att utifrån en kollektiv diskussion utläsa vad som betraktas giltigt och ogiltigt gällande manlighet.

Litteratursökning

För att hitta litteratur har jag använt mig främst av GUNDAS sökmotor via Göteborgs Universitet. Jag har även använt LIBRIS och SWEpub, samt material som jag kommit i kontakt med genom rekommendationer/källhänvisningar från den litteratur jag läst.

Urval och avgränsning

Mitt urval var avgränsat till män i åldern 20-29 år (den yngsta är 20 år gammal och den äldsta är 28 år gammal). Jag sökte sammanlagt personer för två fokusgrupper, med 4-6 personer i varje grupp och som skulle vara intresserade av att medverka i en gruppintervju. Bl.a. förespråkar Wibeck (2010) 4-6 deltagare som ett önskvärt antal personer för en fokusgrupp. Ytterligare önskvärda faktorer är gruppens homogenitet ifråga om socioekonomisk bakgrund, utbildning och kunskap (Ibid.). Kriterierna för den ena gruppen var att personerna skulle studera någon typ av akademiskt ämne, alternativt precis ha avslutat sina akademiska studier. Kriteriet för den andra gruppen var att personerna skulle ha någon typ av hantverkaryrke. Jag kommer i texten att benämna dessa A-gruppen, respektive H-gruppen. För att hitta respondenter till mina intervjuer använde jag mig av ett bekvämlighetsurval/snöbollsurval. Jag började med att kontakta de personerna jag kände som uppfyllde respektive krav. Jag bad sedan dessa personer att i sin tur att höra med sina bekanta. Det visade sig vara lättare för mig att hitta personer med akademisk anknytning än personer med hantverkaryrke. Detta resulterade i att H-gruppen bestod av 4 informanter medan A-gruppen bestod av 6 informanter. Tiden för gruppintervjun var längre för A-gruppen än H-gruppen, då respondenterna i denna grupp dels var fler till antalet och dels talade mer. Min bedömning är att detta dock inte är avgörande för studiens utfall, då min ansats var att göra ett nedslag i en grupps diskussion kring ett ämne - inte att samla information för att kunna generalisera dessa åsikter för samtliga grupper av liknande karaktär.

De flesta av de medverkande informanterna i intervjuerna hade jag någon slags bekantskap med sedan tidigare. I akademikergruppen medverkade två personer som jag inte har haft någon kontakt med innan intervjun, då de blev tillfrågade av en gemensam vän. Jag gjorde bedömningen att det inte var avgörande huruvida de medverkande var bekanta till mig eller

inte gällande intervjuens resultat. Ingen av de medverkande var så nära vänner till mig att jag bedömde att det skulle påverka deras svar på ett visst sätt och/eller ha fått information om mina personliga tankar rörande uppsatsarbetet på förhand.

Wibeck (2010) framhåller gruppens dynamik i fråga om olika personlighetstyper. Detta menas vara någonting forskaren bör tänka igenom före intervjun då en personlighetsblandning ger positiv effekt på gruppens interaktion. Jag anser mig ha en god spridning gällande ålder i båda grupperna. Då syftet var att göra en jämförelse mellan grupper är de någorlunda homogena gällande yrkeskategori. Dock är det värt att poängtera att likhet gällande yrkeskategori enligt mig inte nödvändigtvis innebär en homogen grupp, då en mängd ytterligare faktorer kan förmodas ha större betydelse för känsla av samhörighet. Wibeck (2010) förespråkar olika religioner och etnisk härkomst inom fokusgrupper för att öka gruppdynamiken. Samtliga medverkande i båda grupperna sade sig tillhöra medelklass och samtliga medverkande hade svenskt ursprung. Gällande urvalet av informanter för uppsatsarbetet såg jag att ett eventuellt medvetet uppsökande av personer, endast med anledning av exempelvis deras nationella ursprung, hade varit att göra ett antagande om att dessa personer per definition har en annorlunda utgångspunkt för sina åsikter än personer som är etniskt svenska. Detta hade enligt mig byggt en felaktig grund för ett slumpmässigt urval.

Ytterligare en avgörande faktor för fokusgruppens genomförande är vad Wibeck (2010) benämner gruppkohesionen. Gruppkohesion innebär den stämning och den tillåtelse som föreligger medlemmarna i gruppen att kunna känna tillhörighet. Denna menas öka då deltagarna har en liknande bakgrund. En hög gruppkohesion kan ge både positiva och negativa effekter, då deltagarna dels känner identifikation och trygghet i gruppen, men dels riskerar att skapa ett klimat där endast ett sätt att uttrycka sig blir accepterat (Wibeck 2010). Min bedömning var att ämnet var av en mindre känslig karaktär för informanterna att tala om, då manlighet var någonting som samtliga kunde relatera till. Det förelåg även en valfrihet ifråga om hur personlig man ville vara. Min uppfattning var att grupperna snabbt relaterade till varandra baserat på den gemensamma yrkesfaktorn. En risk finns ifråga om att informanterna kan ha instämt med uppfattningar som de inte höll med om, till följd av identifikationen med gruppen. Det förekom dock vid flera tillfällen i båda grupperna att en deltagare gick emot de andras resonemang, vilket tyder på ett tillåtande klimat under intervjuerna.

Intervjuguide

Då en elementär faktor i genomförandeprocessen var en likställig behandling av informationsmaterialet för de båda grupperna har jag använt mig av en halvstrukturerad intervjuguide (se bilaga). Intervjufrågorna ställdes på samma sätt till båda grupperna men erbjöd ett utrymme för den enskilda gruppen att föra vidare diskussionen, beroende på vilken riktning samtalen tog. Frågorna baseras på syftet och frågeställningarna till uppsatsen, dvs. ”Vilka diskurser kan urskiljas när unga män talar om maskulinitet och manliga attribut? Vilken roll spelar yrke för hur man förhåller sig till manlighet? Och kan diskursiva skillnader utläsas mellan de två grupperna?”.

De konkreta frågorna till intervjuguiden är huvudsakligen hämtade från D-uppsatser som skrivits i ämnet. Starrin och Svensson (1994) menar att frågor med fördel bör vara beprövade sedan tidigare för att uppnå bästa effekt. Några av de frågor jag tagit från tidigare använda intervjuguiden har modifierats något för att bättre passa in i det sammanhang där jag skulle använda dem. Jag har även lagt till några egna frågor för att kunna besvara min frågeställning. Steinar Kvale (1997) beskriver hur en bra intervjufråga skall bidra till att frambringa kunskap och dynamiskt skapa en god interaktion – därigenom bör öppna frågor användas växelvis med sonderande, uppföljande och strukturerande frågor. Jag har förutom nyss nämnda typ av frågor även använt mig av s.k. vinjettfrågor, där jag har yttrat ett påstående vilket gruppen har fått ta ställning till och diskutera utifrån.

En intervju som skall användas för diskursanalys bör enligt Börjesson och Palmblad (2007) betraktas som en interaktionssituation. Min delaktighet i intervjuerna var således så liten som möjligt, med förmån för gruppens egenskapade diskussionsmönster. Jag har ställt uppföljningsfrågor under intervjun då svaren upplevdes otydliga alternativt då jag önskade en fördjupning av svaren. Då jag citeras i resultat- och analyskapitlet benämner jag mig ”moderator”.

Pilotintervju

Före fokusgrupperna genomfördes en pilotintervju för att säkerställa frågornas tydlighet och relevans. Kvale (1997) menar att en pilotintervju kan klarlägga specifika oklarheter kring en fråga som på så sätt kan omformuleras och förtydligas inför det riktiga intervjutillfället. Pilotintervjun genomfördes med en person som respondent, vilket innebär en skillnad jämfört med om en grupp diskuterat ämnet. Personen som intervjuades var man, 24 år gammal och kunde relateras till båda fokusgruppernas kriterier. Jag ansåg att pilotintervjun var betydelsefull och gav återkoppling på viktiga aspekter på flera av frågorna, vilka sedan korrigerades inför fokusgruppsintervjuerna.

Bearbetning och analys

Starrin och Svensson (1994) delar in hanteringen av bearbetning och analys i; likheter och skillnader, kategorisering, struktur, samt inifrån – utifrånsperspektiv. Utifrån dessa sätt att betrakta sin empiri bör det ske en växelverkan från forskarens sida mellan att se helheten och den personliga utsagan. Jag har genomgående arbetat för en likställd behandling av båda gruppernas svar, vilket kan preciseras genom att jag utifrån den färdiga transkriberingen av informanternas utsagor ställt samma frågor till respektive grupp. Om ett mönster urskiljts i den ena gruppens svar har detta jämförts med den andra gruppen, och vice versa. Jag har på så sätt försökt minimera risken för att få fram oriktiga skillnader mellan grupperna. Samtidigt har hänsyn tagits till den diskursiva kontexten, där gruppernas diskussioner stundom frambringat olika företeelser – vilka då analyserats enskilt.

Som ensam forskare kan en nackdel menas vara att inte ha ytterligare en person att diskutera och argumentera med, exempelvis gällande vilka citat som väljs ut, eller vilka teman som inringas vid analysen. Jag har av den anledningen valt att inte ha fler än två fokusgrupper, vilket gör min empiri mer lättöverskådlig och ger mindre utrymme för mig att vara subjektiv.

Jag har således gjort en avvägning där jag föredragit att ha en mindre mängd empiri som jag kan framställa på ett riktigt och rättvist sätt.

Diskursanalys

Jag har använt mig av diskursanalys för att närmare undersöka hur grupperna talar om fenomenet manlighet. Börjesson och Palmblad (2007) beskriver diskursanalys som en metod för att klargöra ett bestämt och perspektivbundet sätt att tala om ett fenomen.

Diskursanalysens utgångspunkt är att all kunskap är socialt konstruerad och kan därför inte avspegla en entydig verklighet. Vi menas se världen genom olika diskursiva raster, vilka färgas av vår sociala omgivning och av kulturella normer. Definitionen av 'diskurs' kan fastställas som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen på. Språket får därigenom en betydande roll som en aktiv handling och ett verktyg att konstruera vår verklighet på. Genom språket skapas sammanhang som avses representera olika diskurser. Det intressanta vid studerandet av existerande diskurser blir då den process som föreligger uppkomsten av en diskurs; hur blir förståelsen till? Vad kvalificerar sig som sant – och varför? Här kan en tidsperiodisk överblick bli användbar för att tolka hur och varför olika diskurser gjort sig gällande under olika epoker, historiskt sett (Ibid.).

Beroende på perspektiv framkommer därigenom olika bilder av en företeelse. Jag har utifrån ett sådant antagande valt att jämföra två olika gruppers sätt att tala om manlighet och för att se om sättet att förhålla sig till begreppet skiljer sig mellan dessa grupper. Det finns ramar för vad som gör att vissa prestationer och företeelser betraktas som sanna, rimliga och korrekta – medan andra negligeras och betraktas som oriktiga (ibid.). Mitt syfte var därigenom att undersöka gruppens sätt att hålla något för sant, samt undersöka om det råder konsensus kring en diskurs. Utifrån diskursanalysens begrepp subjektpositioner ville jag vidare undersöka hur gruppen *förhåller sig* till en sådan diskurs. Vad lägger de olika grupperna för innebörd i begreppet manlighet? Är manlighet någonting som bör/kan/skall uppnås? Identifierar man sig med eller distanserar man sig från begreppet? Går det att urskilja olika förhållningssätt i de olika grupperna? Vilka faktorer kan utläsas påverka utfallet?

Diskursanalysen ämnar klargöra relationen mellan diskursiv praktik samt social och kulturell utveckling i olika sammanhang (Fairclough 1997). Här betonas även gruppprocesser, vilka baseras på social identitetsteori. Den sistnämnda innebär att när en individ blir medlem av en grupp identifierar sig han/hon med den givna gruppen och utvecklar ett sätt att se den sociala verkligheten utifrån gruppens perspektiv. Människors kognitiva processer menas därigenom förändras i gruppprocesser (Winther Jörgensen & Phillips 1999). Genom diskursanalysen möjliggörs sätt att betrakta och djupare undersöka gruppernas identifikation med den kategori de tilldelats i fokusgrupperna. Winther Jörgensen och Phillips (1999) har vidare definierat fem användbara utgångspunkter för kritisk diskursanalys, vilka utgjort en grund för min analys av empirin.

1. *Sociala och kulturella processer och strukturer har en delvis lingvistisk-diskursiv karaktär.* Social praktik menas delvis konstruera vardagen. Genom ett sådant kontinuerligt händelseförlopp sker hela tiden en social och kulturell produktion, samt ett aktivt återskapande av detsamma.

2. *Diskurs är både konstruerande och konstruerad.* Diskursen menas konstruera den sociala världen, i kombination med att den konstrueras av sociala processer. På så sätt både speglar och formar den i en parallell process.
3. *Språkbruk ska analyseras empiriskt i det sociala sammanhanget.* Här förespråkas således en konkret textanalys.
4. *Diskurs fungerar ideologiskt.* Maktaspekten är essentiell i den kritiska diskursanalysen, där undersökandet av rådande diskurser blir ett instrument för att kunna klarlägga och identifiera olika maktstrukturer och ojämlika förhållanden. Sådana menas kunna reproduceras till följd av dolda diskurser som hålls för sanna och därigenom blivit ett allmänt vedertaget sätt att betrakta olika tillstånd.
5. *Kritisk forskning.* Diskursanalysen agerar till förmån för den svagare i maktförhållandet och ämnar inte vara politiskt neutral. Kritisk diskursanalys blir därför ett medel för att kunna utröna vilken roll en diskurs spelar för att upprätthålla ojämlika maktstrukturer.

Norman Fairclough (1997) har redogjort för en tredimensionell modell som kan menas vara grundstommen i kritisk diskursanalys. Här åtskiljs text, diskursiv praktik och social praktik. Då jag använt mig av fokusgrupper som grund för min empiri har jag främst inriktat mig på den diskursiva och sociala praktiken i Faircloughs (1997) modell för uppsatsens analys. Den beskrivs på följande sätt:

”Det centrala målet med den kritiska diskursanalysen är att kartlägga förbindelsen mellan språkbruk och social praktik. Focus läggs på den diskursiva praktikens roll i upprätthållandet av den sociala ordningen och i social förändring. Detta undersöker man genom att analysera de konkreta fallen av språkbruk eller den kommunikativa händelse som en del i diskursordningen. Varje kommunikativ händelse fungerar som en form av social praktik genom att den producerar eller ifrågasätter diskursordningen. Det betyder att en kommunikativ händelse formar och formas av den bredare sociala praktiken genom dess förhållande till diskursordningen.” (Ibid., s. 76)

Fairclough (1997) använder sig utifrån sin modell bl.a. av begreppet *interdiskursivitet*, vilket kan förklaras som urskiljandet av diskurser inom en diskurs. Om det förekommer en hög grad av diskurser inom en diskurs, dvs. hög interdiskursivitet, så kan detta påvisa en låg reproduktion av diskursordningen. I annat fall sker överlag en förändring då diskurser blandas. En låg interdiskursivitet innebär istället en bevarande effekt av diskursordningen.

Etiska överväganden

Samtliga informanter har före fokusgruppsintervjun blivit informerade om deras anonymitet och konfidentialitet i studien, min tystnadsplikt samt möjligheten att närsomhelst avbryta intervjun utan att behöva ge någon förklaring. Ingen av de medverkande utlämnas så att det går att identifiera dem för utomstående i uppsatsen och samtliga namn är fingerade. Att

uppfylla ovanstående krav är enligt Magne Holme och Krohn Solvang (1996) grundläggande för god etisk forskning. Andra etiska krav som är viktiga att reflektera över är undersökningspersonernas skydd för psykisk och fysisk integritet (Ibid.). Då informanterna på förhand informerades om studien och intervjuens genomförande reducerades risken för att respondenterna medverkade i någonting som de sedan inte var beredda på, vilket kunde ha menats få skadliga följder för personernas hälsa. Det fanns under fokusgruppsintervjuerna en valfrihet kring hur personlig man valde att vara, vilket enligt mig minskar risken för att känna att sig ofrivilligt exponerad.

En viktig faktor att lyfta fram i min undersökning är den kategorisering jag gjort av grupperna utifrån deras yrke/framtida yrke. Det yrkesval man gjort är förmodligen olika viktigt i olika människors liv, vilket kan tänkas resultera i en skillnad huruvida personerna känner en tillhörighet till den grupp de tillhör i fokusgruppsintervjuerna. Samtliga av deltagarna informerades i förväg om hur min undersökning var planerad och vad syftet var, dvs. att jämföra olika gruppers åsikter kring ämnet manlighet. Respektive grupp fick även information om vilka kriterier som gällde för personerna som ingick i den andra gruppen. Att på förhand veta att den yrkeskategorin man tillhör skall jämföras med en annan kan få en rad konsekvenser, vilket jag varit medveten om under genomförandets gång. Exempelvis kan informanterna tänkas känna en förväntning på att svara på ett visst sätt, till följd av att de ingår i en viss kategori. Detta skulle exempelvis kunna gestalta sig i en överidentifikation med eventuella åsikter som kategorin man tillhör förväntas ha, alternativt en klar distansering från densamma då personerna ifråga inte vill bekräfta eller uppfylla vissa stereotypa fördomar. Jag ansåg trots risken för ett sådant utfall att det hade varit starkt oetiskt att inte berätta studiens syfte, eller att undanhålla information, för informanterna. Jag har i utredandet av gruppernas svar varit medveten om ett sådant eventuellt ställningstagande och använt detta faktum som en del i analysen.

Generaliserbarhet

Det har gjorts en rad studier kring manligt identitetsskapande och den innebörd som unga män tillskriver begreppet manlighet och maskulinitet. Utifrån ett diskursivt betraktelsesätt är innebörden i en företeelse någonting som kontinuerligt förhandlas och omförhandlas i den kontextuella ram som föreligger. Med detta sagt ifrågasätter jag relevansen och meningen med att vilja fastlägga en allmänt gällande regel för manligt identitetsskapande. Min åsikt kring den forskning som gjorts i ämnet är att vad som uppfattats vara korrekt och gällande under en viss tidsperiod omförhandlas kontinuerligt - och kan därför aldrig generaliseras. Det är enligt mig sannolikt att vi lever i en tid där genusfrågan och jämställdhetsdebatten är under omvandling på många sätt (bl.a. generella samhällsliga värderingar som förändras ifråga om exempelvis barnledighet, hur parförhållandet ser ut samt lagstiftningar som kan menas påverka olika handlingsmönster kopplade till genusfrågan). Därav anser jag att undersökningar gjorda för tio år sedan med hög sannolikhet hade gett ett annat resultat jämfört med idag. Vad som konstaterats vara sant för tio år sedan kan följaktligen i dagsläget menas vara i en ny process. Diskursanalytiska resultat inom ämnet kan diskuteras huruvida det är någonting som bör, eller skall, generaliseras på samtliga liknande grupper. Då diskursanalys handlar om språkets kraft att tillskriva och konstituera, riskerar en sådan

generalisering enligt mig att stereotypisera och kategorisera - snarare än att lyfta fram och sätta under debatt. Sammanfattningsvis ämnar jag med min undersökning att göra ett nedslag i den större samhällsdebatten som pågår. Mitt resultat avser att kunna urskilja mönster av hur diskussionen kring ämnet figurerar i samhället i stort – utan att tillskriva *samtliga* liknande grupper *samma* sätt att förhålla sig till manlighet som grupperna i intervjun har gjort. Olika grupper ger troligtvis olika svar, då det enligt mig är fler faktorer än yrke som spelar in för en viss gruppss åsiktskonklusion. Magne Holme och Krohn Solvang (1996) poängterar att statistisk generalisering och representativitet inte är ett centralt syfte i kvalitativa metoder. Mitt mål och syfte är inte att skapa en allmänt gällande regel för åsikter kring manlighet. Min målsättning är att genom min studie kunna spegla en del av de tankar och uppfattningar som förekommer bland grupper män med vissa gemensamma nämnare, om fenomenet manlighet, samt att kunna belysa processer som kan förklara varför gruppens uppfattningar ser ut på ett visst sätt.

Validitet

Validitet kan definieras som ett mått på om man verkligen mäter det man vill mäta (Lilja 2005). Validiteten är beroende av vad vi mäter och om detta är utklarat i frågeställningen (Magne Holme & Krohn Solvang 1996).

Potter och Wetherell (1987) beskriver ett sätt att avgöra en studies validitet är att se till sammanhanget. Analytiska påståenden skall ge en form av sammanhang. Ett ytterligare sätt är att fastställa analysens förklaringskraft, inklusive dess förmåga att frambringa nya förklaringar. Här är genomsynlighet i processen grundläggande, där läsaren erbjuds möjlighet att själv avgöra validiteten genom ett väl förklarat genomförande (Winther Jørgensen & Phillips, 1999). Jag anser att min studie har god validitet då jag redogjort för processens genomförande och min egen förståelse. Jag anser att min analys kan belysa nya perspektiv på ett väldebatterat ämne och att dessa sammanbinds på ett tydligt sätt. Sammanfattningsvis menar jag att dessa faktorer gör att studien mäter det den avser att mäta.

Reliabilitet

Lilja (2005) definierar reliabiliteten som tillförlitligheten av ett forskningsresultat. En hög tillförlitlighet kan exempelvis definieras genom att samma studie hade fått samma resultat vid upprepade mätningar. Tillförlitligheten kan också mätas genom att olika forskare får samma resultat på en undersökning genom samma metod (Lilja 2005). En tillförlitlighet utifrån ett diskursanalytiskt och socialkonstruktionistiskt angreppssätt blir problematisk att bedöma utifrån ovanstående kriterier, sett till diskursanalysens betydelse av kontext - och det specifika sammanhanget ett fenomen ingår i. Magne Holme och Krohn Solvang (1996) skriver att reliabiliteten bestäms av hur mätningarna utförs och hur noggranna vi är vid bearbetningen av informationen. Helena Johansson framhåller i *Brist på manliga förebilder: dekonstruktion av en föreställning och dess praktik* (2006) hur ett socialkonstruktionistiskt synsätt ifrågasätter den objektiva synen på vad som är sant eller inte, vilket komplicerar reliabilitetsaspekten. Johansson (2006) förnekar dock inte betydelsen av reliabilitet i socialkonstruktionistisk forskning. Hon diskuterar därför Stephanie Taylors (2001) förslag på begrepp för en god kvalitativ forskning, vilka är *koherens* och *lokalisering*. Med koherens menas att forskningen är logiskt sammanhängande och grundas på argument. För att uppfylla lokaliseringskriteriet

bör forskningen kunna lokaliseras tydligt utifrån tidigare forskning (Taylor 2001). Jag har som nämnt ovan åsikten att det är många faktorer som spelar in för ett visst utfall av uppfattningar i en grupp. Ålder, kön och yrke utgör inte en garanti för specifika uppfattningar, även om liknande tankemönster rimligen kan tänkas finnas inom andra närbesläktade grupper. Att få exakt samma utfall och resultat i en ny likadan studie finner jag osannolikt. Detta är inte heller syftet med den undersökning jag genomfört. Att istället hitta liknande mönster i sättet att prata och förhålla sig till begreppet manlighet anser jag vara troligt. Om jag använder mig av Taylors (2001) begrepp koherens och lokalisering anser jag mig ha en hög reliabilitet sett till min användning av teori och resultat på ett rationellt och logiskt sätt, i kombination med en tydlig koppling till tidigare studier i ämnet. Jag bedömer även att reliabiliteten är hög sett till noggrannhet vid mätning och bearbetning av information.

Teoretiska perspektiv och tidigare forskning

Val av teori

Jag har valt att lägga teori och tidigare forskning under samma rubrik, då den teori jag använder mig av också är utgångspunkt för majoriteten av den forskning som existerar i ämnet. Då manlighetsforskningen är ett så pass ungt forskningsområde är den sprungen ur en föreliggande socialkonstruktionistisk kontext – där genus uppfattas som någonting socialt konstruerat snarare än biologiskt determinerat. Teori och forskning sammanfaller därigenom på ett naturligt sätt.

Jag använder mig av socialkonstruktionism utifrån min vilja att undersöka just de sociala processer som påverkar. Då jag använder mig av fokusgrupper som grund för min empiri blir diskursanalys användbart då den undersöker kommunikation och kommunikationsprocesser, kopplat till det strukturella sammanhang som fenomenet är inordnat under.

Forskningens politiska sammanhang bör inledningsvis ägnas lite uppmärksamhet. Eva Magnusson (2002), med bakgrund inom genuspsykologi, understryker att forskning alltid ingår i ett kraftfält av olika samhällsliga intressen som dessutom kan vara i konflikt med varandra. Forskning kan således aldrig vara neutral. Därför kan inte heller påståenden om könsskillnader eller påstådda genus specifika egenskaper vara neutrala. Genom tiderna har exempelvis påståenden om ”könsskillnader” använts för att argumentera och legitimera kvinnors underlägsenhet gentemot män på olika sätt. Likande kopplingar kan således göras mellan diskursiva strömningar i samhället och aktuellt betraktande av genus (Magnusson 2002).

Socialkonstruktionism

Socialkonstruktionism kan definieras som uppbyggnaden av vårt sätt att förstå världen på. Kunskap, vetanden och tolkningsmönster förhandlas hela tiden enligt ett sådant synsätt, och påverkas alltid av kulturella konventioner och sociala kontexter. Perspektivet erbjuder ett sätt att se sociala sammanhang som ett styrande medel för hur vi förstår och kategoriserar världen. Den sociala verkligheten är således någonting som *skapas* och inte oberoende *existerar*. Vårt

tillgodogörande av den föreliggande kulturen och våra processer för konstruktionen av vår sociala verklighet är således grundläggande för teorin (Börjesson 2003).

Subjektpositioner

För att förstå det mångtydiga mellan olika diskurser och hur man kan förhålla sig till dessa blir subjektpositioner användbart. Perspektivet användes av socialantropologen Henrietta Moore (2007) som anser att människan förstår sig i tal och handling mellan olika subjektpositioner. Det finns således inte ett enhetligt subjekt, utan innehållet omskapas kontinuerligt. Det intressanta blir därför hur man positionerar sig gentemot dessa olika subjekt i en rörlig process. Innehållet i begreppet ”man” tillskrivs av samhälleliga diskurser om manligt och kvinnligt, menar Moore (2007). Här förhåller man sig således till olika diskurser samtidigt, genom subjektpositionering. Omgivningens förväntningar och bemötanden är viktiga för vilka diskurser som ges företräde, dvs. sätt att handla och uppträda som belönas.

Jansson (2004) exemplifierar media som aktör i identitetsprocessen. Medias produkter (film, reklam, tidningar, etc.) får allt större betydelse som referensmaterial och kan komma att utgöra en stor del av den bild som unga människor använder för identifikation. Media erbjuder således information som talar om för oss hur det är att inta en specifik subjektposition (Jansson 2004).

Stuart Hall (1990) framhåller begreppet representation och hur vi skapar vår identitet utifrån en viss typ av representation. Identiteten konstrueras även inom ramen för representation – men att en sådan inte nödvändigtvis bär på en specifik typ av mening. Den kan, understryker Hall (1990), genom identiteter, strategier och föreställningar alltid utmanas.

Social konstruktion och genus

Raewyn (tidigare Robert) Connell (1995) är en av de främsta inom manlig genusforskning. Connell (1995) redogör för nya teoretiska ”språk” som getts tolkningsföreträde inom maskulinitetsforskningen de senaste tio åren. Här framställs viktiga teman, där maskuliniteten menas konstrueras i vardagslivet, de ekonomiska och institutionella strukturerna har stor betydelse, man poängterar olika typer av maskuliniteter samt problematiserar genus dynamiska och komplexa karaktär. Betydelsen av social interaktion för skapandet av det vi benämner manlighet är ett grundläggande tema. De egenskaper vi tillskriver maskulinitet är i sig relativt ointressanta, vad som utforskas är istället de processer, tekniker och det bakomliggande intresse som upprätthåller och konstruerar den. Connells (1995) utgångspunkt är att sådana strukturer inte är skapade av en tillfällighet. Dessa relationer skapas genom praktiker som innefattar, utesluter, underordnar och dominerar (Connell 1995).

Eva Magnusson (2002) skriver om olika sätt att definiera konstruktionen av maskulinitet. Skapandet av manliga egenskaper och attribut kan menas ske främst i förhållande till kvinnor, dvs. utformningen av maskulinitet som beroende av en motpol – femininitet. Ett annat synsätt är maskulinitet som företrädevis konstrueras och förhandlas inom gruppen män. Att göra jämförelser endast mellan kön tenderar att ge en förvrängd och snäv bild, där den antaget ”enhetliga” gruppen kvinnor bedöms mot den ”enhetliga” gruppen män (Magnusson 2002). Jag gör i uppsatsen ingen absolut avgränsning mellan dessa synsätt, utan låter istället

informerarna själva styra en närmare bestämning i sina utsagor. Min fokus ligger dock på diskurser inom gruppen män.

Trots att den moderna maskulinitetsforskningen inte har alltför många år på nacken finns det, framför allt i anglosaxisk litteratur, ett stort utbud. Nedan presenteras de företrädande konstruktivistiska tolkningarna av maskulinitet, följt av studier på maskulinitet inom områdena klass och arbete.

Maskuliniteternas relationer

Raewyn Connell (1995; 2003) introducerade under 1980-talet resonemanget om multipla maskuliniteter med stor genomslagskraft. Connell (1995) avfärdar teorier om *en* specifik manlighet som representativ för klass eller etnicitet. Connell (1995) intar en dynamisk position vid sitt närmande av begreppet och genusrelationerna mellan män.

Det idag välkända begreppet "hegemonisk maskulinitet" kommer ursprungligen från Antony Gramscis analys av klassrelationerna. Hegemoni handlar enligt Gramsci om dominans över kulturen, snarare än över det ekonomiska och politiska inflytandet. Det åsyftar hur en grupp lyckas upprätthålla och bevara en ledande position i samhället. Hegemonisk maskulinitet kan definieras som "*den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet. På så sätt garanteras (eller förmodas göra det) mäns dominanta position och kvinnors underordnade*" (Connell 1995:101). Att vara bärare av sådan hegemoni är inte liktydigt med status och makt – det kan vara ett ideal till vilket man förhåller sig på olika sätt. Dock är det högst troligt att den hegemoniska bilden skapas utifrån institutionell makt och en kollektiv överrensstämmelse, vilken Connell (1995) exemplifierar genom den relativt liktydiga maskulina bilden av elitskiktet inom näringslivet, staten och militären. Detta är, understryker Connell (1995), den allmänt accepterade strategin idag- men det är en föränderlig relation som hela tiden kan utmanas. Hegemonin är den överordnade maskuliniteten och representerar kulturell dominans. Makt fastställs därför som ett grundläggande element för hur maskuliniteter skapas och förhåller sig. I relation till den dominerande manliga diskursen definierar Connell (1995) den underordnade maskuliniteten, som illustreras bl.a. genom den homosexuelle mannen och män med olika typer av feminina drag.

Få män lever upp till och praktiserar den normerande hegemoniska maskuliniteten, konstaterar Connell (1995). Trots det drar de flesta män stor fördel av att delta i denna typ av maskulinitet, då de i slutändan tillgodogör sig vinning i form av den patriarkala överordningen i relation till kvinnornas underordning. En sådan strategi, att erhålla patriarkalisk vinning utan att själva befinna sig i frontlinjen, liknar Connell (1995) vid män som hejar på fotbollsmatcher i tv och de som springer runt i gytjtjan och tacklar varandra. Claes Ekenstam (2006) konstaterar att i analyser kring maskulinitet kommer det fram att få män känner igen sig i talet om hegemoni eller överordnade positioner. Det är därigenom viktigt att inte bara lyfta fram stereotypa och ickestereotypa maskuliniteter – utan istället diskutera det icke-stabila och motsägelsefulla inom maskulinitetsbegreppet, dvs. kopplingen mellan det normativa och det individuella (Ekenstam 2006).

Thomas Johansson (2005) beskriver utifrån sin studie av unga män och identitetsskapande hur kategorierna ”manligt” och ”kvinnligt” idag fylls med nya och komplexa innebörder. Ställningen mellan killar och tjejer har på många sätt börjat omvandlas och lett till att värderingar förändras mot att bli mer jämlika. Klassisk manlighet konstateras fungera som ideal och avskräckande exempel på samma gång för unga män. Johansson (2005) framhåller att bilden av den unge mannen har skapats utifrån illusioner av manlighet som ofta inte är förankrade i den sociala verkligheten. Den unge mannens identitetsskapande innebär istället en stor osäkerhet, samt strategier för att skydda sig och kunna anta utmaningen att agera ”riktig man”. Här framkommer en stor ambivalens gällande könsidentiteten där det skapas en imaginär bild av en lyckad, kapabel man. De unga männen tycks i realiteten istället reflektera och fundera fram en manlig identitet, som varken är absolut eller självklar (Johansson 2005).

I Kjell Sandströms (2001) studie om manlig identitet för tre grupper män i olika ålderskategorier (preadolescens, män mitt i livet samt män i pensionålder) framkommer att männen i grupp två hade blandade svar gällande hur den egna identiteten stämde med den traditionella bilden av manlighet. Gruppen ansåg att kravet på manlighet kommer ifrån människor själva genom exempelvis reklam, film och arbetsförhållanden. En unison bild av distans till den traditionella bilden kunde dock utläsas, där t.ex. känslor och mjukhet var tillåtet som en del av den manliga identiteten (Sandström 2001).

Nils Hammarén (2008) gör i sin studie en analys över hur unga män i förorten skapar identitet delvis utifrån föreställningar som framträder i media. Här visar sig olika strategier för att förhålla sig till medias bild där man antingen ”spelar på” och deltar i den, alternativt högljutt fördömer den (Hammarén 2008).

Ann-Sofie Kalat och Henrik Nordvall (2000) menar att man idag kan se en etablerad föreställning, även bland män, om att jämställdhet mellan könen borde vara ett givet tillstånd. Trots att detta är positivt kan det ställa krav på kritiskt beaktande. Kalat och Nordvall (2000) menar att parallellt med en etablerad jämställdhetsdiskurs framträder ett nytt hegemoniskt mansideal; ”den nye mannen”. Medelklassen kan här menas inta en position av känslöbejakande maskulinitet vilket överrensstämmer med den förespråkade normen. På så sätt skapas möjlighet att gömma sig bakom en jämställd retorik, genom att öppet tala för jämställdhet, men samtidigt ha möjlighet att aktivt återskapa mönster och strukturer av manlig dominans. Att inta en jämställdhetsförespråkande position kan därigenom betraktas som en medveten eller omedveten strategi för att undgå ifrågasättande av den egna identiteten och makten (Kalat & Nordvall 2000).

Manlighet och sexualitet

Hanna Bertilsdotter (2003) diskuterar i sin studie ”sexualitetens omvandlingar” hur homo- och bisexualitet påverkar den traditionella manliga identiteten. Dels har den homosexuella mannen menats utgöra ett hot gentemot den traditionella manliga identiteten, men även en motpol genom att vara någonting att förhålla sig till och eventuellt ta avstånd ifrån. Men här konstateras även att bilden av den maskulina mannens identitet inte är så rigid och entydig. En ny manlig heterosexuell identitet framkommer som baseras på öppenhet inför andra sexuella

läggningar, där homofobi eller avståndstagande från andra sexuella läggningar inte uttrycks. Bertilsson (2003) reflekterar över hur detta kan anses vara en bekräftelse på att männen verkligen är ”säkra på sig själva”. Det kan således menas vara en konstruktion av manlig identitet utifrån att våga anta utmaningar – genom att utmana sin karaktär i förhållande till andra. På så sätt kan samma typ av patriarkala maktutövning reproduceras, men under förändrade premisser (Bertilsson 2003).

Manlighet, arbete och klass

Klassbegreppet i forskning

Betydelsen av begreppet klass inom forskningen är omdiskuterad. En viss oenighet kan utläsas om vikten av att fokusera på just klassspecifika värden, normer och identiteter. Från att ha varit bland de främsta analysverktygen under 1970-talet, till skillnad från genus, råder på senare år nästintill den motsatta ordningen (Jackson & Scott 2002). Klass som analysverktyg i forskning har periodiskt sett fått olika mycket utrymme men på området kön och genus, utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv, saknas klassbegreppet till stor del (Skeggs 2002). I ”Nordisk mansforskning – en kartläggning” redogör Per Folkesson (2002) för statistik över de senaste decenniernas mansforskning som visade att endast 10 av 3000 texter berörde klass i rubriken. Dock bör här noteras att det, i dagsläget, är en nästan 10 år gammal översikt vilket innebär att siffrorna kan se annorlunda ut idag.

Sociologen Beverly Skeggs (1997) hör till dem som framhäver betydelsen av koppling till klass och hur beteenden avspeglas i klasstillhörighet. Av motsatt åsikt är bl.a. Ulrich Beck (1998), även han sociolog, som diskuterar klassidentitetens förlorade värde. Hans uppfattning är att vi lever bortom det gamla klasssamhället, till följd av att hela det västerländska samhället lyfts ekonomiskt och materiellt. Detta erbjuder således alla en bättre levnadsstandard vilket utjämnar gränserna för olika klasser. Han framhäver istället individualiseringens betydelse (Beck 1998).

Susan Jeffords (1989) problematiserar begreppen individualitet – maskulinitet – klass, där den gemensamma basen för maskulinitet kan anses vara individualitet som överbrygger andra skillnader. Här understryker Jeffords (1989) att manliga band förnekar skillnader mellan klass eftersom betydelsen av den homogena likheten är central. Skillnaden gentemot kvinnor är istället viktig. En sådan olikhet blir nödvändig för en gemenskap baserad på maskulin identitet mellan män och således en förutsättning för att behålla individualitet inom gruppen män (Jeffords 1989).

Jag använder mig i studien av klassbegreppet som ett sätt att problematisera, snarare än att kategorisera och karaktärisera.

Manlighet och yrkesidentitet

Etnologen Christer Eldh redogör för sin forskning i kapitlet ”Könlösa akademiker och maskulina arbetare” i tidsskriften *Kulturella perspektiv* (1993). Eldh (1993) studerar mäns sätt att definiera sig själva och sin identitet i termer av yrke. Detta exemplifieras genom hans analys av en äldre studie gjord i en fabrik, där majoriteten av de anställda var män och ca en tredjedel var kvinnor. Här urskiljs maskuliniteten kopplad till olika riskfulla arbetsmoment,

som uttrycks bl.a. genom en ovilja att bära skyddsutrustning eller att låta arbetsmoment automatiseras. Motståndet tolkades som en rädsla för degradering genom att då även kvinnor skulle kunna sköta uppgifterna. Kopplingen mellan klassidentitet och tungt arbete koncentreras här, där fysisk uthållighet, händighet och styrka lyfts fram som grund till en positiv identitet. Genom arbetets innehåll åstadkoms ett sätt att uppnå manlig prestige.

Eldh (1993) analyserar vidare könsmedvetenhet inom arbetarklassforskning, samt hur manlighet framställs och brukas inom och främst mellan klasser. Han menar att resultaten visar att klasser formerar sig och skapar karakteristiska kulturella mönster. På så sätt eftersträvas en enhetlig identitet. En traditionell bild av en given maskulinitet som vilar över arbetarklassen kan tänkas förklaras som en del i den klassmässiga identiteten. Gruppen har enligt Eldh (1993) historiskt sett tillskrivits en rå och otyglad maskulinitet, både av sig själva och av medelklassens akademiker. Här menas arbetarklassen själv vilja framhäva en stark maskulinitet, parallellt med medelklassens benägenhet att överidentifiera hårdhudade arbetare som "supermaskulina". Detta, menar Eldh (1993), får som följd att akademiker frånskriver sig den egna maskuliniteten och lämnar den oreflekterad. Akademikers avståndstagande till den fysiska manligheten kan delvis tolkas genom en rädsla att falla och att nedklassas (Eldh 1993).

Lissie Åström har i "Fäder och söner" (1990) gjort en livshistoriestudie ur ett generationsperspektiv - med far, son och sonson i tretton familjer. Genom att växla perspektiv och på ett dimensionellt sätt analysera kulturella processer problematiseras variationer i prestations/mål- respektive omsorgs/relations-orienterade handlingsmönster. Åström (1990) frågar huruvida sådana mönster skiljer sig i olika sociala grupper, vilken förändring som har skett över tid samt vilken betydelse detta får för unga mäns inskolning i manlighet. Hon gör i studien en kategorisering mellan vad hon benämner manlighet på folklig respektive borgerlig grund. Här konstateras, liksom i Eldhs (1993) studie, att arbetet är ett område som verkar både för inskolning i manlighet och för legitimering av manlig överordning. Gemensamt för samtliga sociala skikt var tendensen att stärka känslan av egenvärde genom prestationer. I relation till kvinnans roll, i synnerhet för de familjer som arbetade inom jordbruk, blev fördelningen av arbetsuppgifter tydliga där de mest lönsamma och statusfyllda uppgifterna på gården utfördes av mannen (Åström 1990).

Jämförelserna mellan männen i de olika kategorierna visade skilda förlopp i vad som premierades och betraktades manligt. För den folkliga manligheten betonades bl.a. praktisk-tekniska färdigheter, laganda, samt arbetsduglighet i vad som kan betraktas vara ett mer eller mindre omedvetet införlivande av manlighet. Kollektiva manliga aktiviteter får inom den folkliga gruppen ett stort utrymme, till skillnad från vad som skildras utmärkande för den borgerliga manligheten. Individualistisk framgång med fokus på intellektuell kunskap, kapacitet och intresse för kulturliv var överensstämmande uppfattningar bland dessa generationer. Åström (1990) ger på många sätt belägg för en inskolning i klasstypisk manlighet som aktualiseras generationsmässigt. Den prestationsmässiga identitetsbekräftelsen var dock universell för samtliga män som intervjuades. Synliga bedrifter ansågs elementärt för att stärka egenvärdet (Åström 1990).

Connell (1995) diskuterar de samhälleliga strukturernas förändring och modernisering vid problematiseringen av maskuliniteter. Tungt kroppsarbete som bekräftade manlighet genom

styrka, uthållighet, tuffhet och gruppsolidaritet kunde tolkas som dels en överlevnadsstrategi och dels ett sätt att hävda dominans gentemot kvinnor. Den kroppsliga kapaciteten beskrivs också som den ekonomiska tillgången. Men förändringar på arbetsmarknaden innebar att en maskinteknisk konkurrensmarknad uppstod. Den fysiska kraft som de manliga medelklasskropparna ansågs ha förlorat menar Connell (1995) har utvidgats på andra plan till följd av moderniseringen. Maskuliniteterna tar sig uttryck på nya sätt och i nya former som följd av hur samhällslivet revideras och omgestaltas (Connell 1995).

Lars Plantin (2001) har forskat om mäns föräldraskap utifrån ett klassperspektiv, och intervjuat fäder. Här ifrågasätts varför socialpolitiska effekter har fått en sådan, på många plan, liten effekt och varför så många par inte lever jämställt. Många svar går inte att besvara endast genom ekonomiska vinster, menar Plantin (2001). Vissa skillnader kan dock utläsas utifrån klasstillhörighet. Statistiskt sett tar män med hög inkomst ut mest föräldraledighet. Forskningsrapporten visar ytterligare en viss skillnad i uppdelning av sysslor i hemmet. Fäder i arbetarhushåll tenderar att tillämpa en mer traditionell arbetsfördelningsmodell. Dock var det flera fäder i arbetarfamiljer som bröt mot detta mönster. Han poängterar här även det senmoderna samhällets förändringsprocesser, ur vilken man menar att nya normer kring män och omsorg växt fram. Plantin (2001) fastställer att viss del av forskningen kring mäns föräldraskap bekräftar klassbegreppets betydelse för hur familjelivet skapas och ser ut. Samtidigt belyser han genom andra studier nödvändigheten av att nyansera begreppet och inte göra alltför snäva kategoriseringar. Plantin (2001) riktar själv kritik mot ett grovt generaliserande kring klassspecifikt agerande, vilket kan få en stigmatiserande effekt av denna stereotypa bild.

Christer Eldh (2001) skriver även i artikeln "Remember, all racing at own risk!" om arbetsplatsen som arena för skapandet av maskulin identitet. Han ifrågasätter där hur yrkeslivets förändringar spelar in vid maskulinitetsprocessen, till följd av samhällets övergång från industrisamhälle till informationssamhälle. Eldh (2001) menar att manlighet tidigare varit ett projekt som genomfördes på arbetsplatsen, då han beskriver konstruktionen av maskulinitet som baserat främst på mäns jämförelser med andra män - i kombination med olika risktaganden för att bevisa manlighet. Oräddhet beskrivs som en viktig faktor. Till följd av förändringar i arbetslivet kan arenan för reproduktionen av könskraft istället ha förflyttats till fritiden och olika aktiviteter som inte är kontrollerade av förordningar eller av arbetsledning (Eldh 2001).

Kritisk syn på mansforskning

Marie Nordberg (2000) reflekterar i sitt bidrag till rapporten "Hegemoni och mansforskning" över hur könsmonster påverkar mansforskningsområdet. Här diskuteras hur företrädevis heterosexuella medelklassmän med akademisk utbildning studerar män, vilket görs till en outtalad norm. Det blir således ofta andra maskulinitetsformer än forskarens egna som får ifrågasättas. Vad som utvecklas enligt Nordberg (2001) blir en dominerande medelklassdiskurs mot vilken andra maskuliniteter mäts - och forskningen i sig kan därför anses reproducera vissa mönster. Medelklassidealet "den nye jämställde mannen" får representera reflexivitet och nytänkande, medan det reproducerande och svårföränderliga tillskrivs arbetarklassen. Nordberg (2000) ifrågasätter avslutningsvis

begreppet ”mansforskning” som i sig menas upprätthålla könsdikotomin som en uppdelare av diskursen manligt – kvinnligt som naturligt annorlunda varandra.

Resultat och analys

Jag kommer i följande kapitel att presentera resultat och analys. Jag har valt att lägga dessa under samma kategori då det blir tydligare och mer överskådligt för dig som läsare. Jag har delat in respondenternas svar i olika resultatteman, där varje tema följs av en analys.

Rubrikerna på de olika temana är formulerade efter mönster i respondenternas svar.

Respektive grupps svar är indelade i två kategorier för att göra resultaten lättöverskådliga. I slutet av kapitlet granskar jag även resultatet i en korrelerande lingvistisk analys, vilket innebär en djupare språklig analys.

För tydlighetens skull har jag namngett personerna i gruppen efter gruppens initiala bokstav (Akademiker/ Hantverk). Personerna i A-gruppen benämns i studien Anton (23 år), Agaton (23 år), August (23 år), Andreas (25 år), Aron (29 år) och Albin (22 år). Respondenterna i gruppen studerar till sjukgymnast, logoped, lärare, beteendevetare samt ekonom - och ytterligare en person är utbildad i både ett vårdyrke och som helikopterpilot. Fem personer sade sig tillhöra medelklass, en person sade sig tillhöra övre medelklass. Personerna i H-gruppen kallas Hugo (23 år), Hampus (25 år), Hasse (20 år) och Henrik (23 år). Dessa arbetar som golvläggare, snickare, elektriker och bilmekaniker. Samtliga sade sig tillhöra medelklass.

Den stereotypa bilden av manlighet

Under detta tema talar grupperna om eventuella samhälleliga bilder av manlighet som existerar. De båda gruppernas resultat redogörs, varpå en jämförande analys följer.

A-gruppen

Flera av respondenterna i A-gruppen menar att det existerar en samhällelig bild av manlighet. Exakt hur en sådan ser ut är svårare för gruppen att definiera och det framkommer olika delar. Några pratar om en utseendemässig schablonbild:

Albin: ”Jaa jag vet inte, det beror lite på vad man utgår från, det är lite såhär.. ’Klassikerna’. Mannen som idrottar är stor och stark, trygg och.. Håller ni med?”

Flera: ”Jaa”

Aron: ”Du tänker på den här.. Calvin Klein-mannen”.

Albin: ”Jaa, precis! (skratt) Den typiske affischmannen, som gör så att folk får sämre självbild...”

Den utseendemässiga bilden beskrivs som en motsvarande version av det utseendemässiga ideal som finns för kvinnor.

Vidare pratar gruppen om mannens roll som ”familjeförsörjare” och en outtalad förväntan på att mannen skall kunna säkerställa hushållet finansiellt. Gruppen diskuterar huruvida det är ett

problem om ens partner tjänar mer än de själva. En majoritet av deltagarna säger att de inte bryr sig om vem som tjänar mest. Ändå menar några på att ett alltför stort glapp kanske hade upplevts önskat, samt att det är mer vanligt förekommande att mannen är den som tjänar mest i förhållandet. Anton pratar utifrån detta om att det är viktigt att kunna stå på egna ben.

Anton: "Jag känner nog likadant, att jag inte vill bli beroende. Jag vill inte känna att jag är beroende av henne för att kunna göra grejer, utan att jag själv kan bidra. Sen känns det inte som om det spelar så stor roll om hon tjänar några tusenlappar mer för att hon är kvinnan i förhållandet. Men också, som någon sa, att om man hade vänt på det och frågat en tjej samma sak så hade det inte varit något större problem. Fast det är ju så det ser ut vanligtvis, att killen tjänar mer. Det är ju ändå... normen."

Diskussionen inrymmer samtidigt tal om en mansroll i omstöpning, där bl.a. media anses vara en aktör i skapandet och beäftandet av en viss bild. Man pratar om en reformerad mansroll, i den mening att den idag tillåter känslor och mjukhet i större utsträckning. Andreas beskriver hur mansrollen kan menas vara mer "förlåtande" idag.

Förhållandet till de uppmålade bilderna av vad manlighet innebär är ganska komplext. Gruppen diskuterar var gränsen går för handlingar som äventyrar den manliga identiteten ifråga om att utmana den normativa bilden. Traditionellt klassade "feminina" handlingar eller uppträdanden hade inte väckt så stor uppmärksamhet, eller gett några påfallande repressalier, menar flera av dem. Trots att gruppen menar att den stereotypa manlighetsbilden inte är någonting man vill leva upp till så menar flera respondenter att de troligtvis påverkas i vilket fall av samhällets bild, mer eller mindre medvetet.

Aron: "Det är väldigt svårt att INTE falla tillbaka på att en man skall vara självförsörjande och stor och stark.. snygg.. trygg, och att du inte ska in på den.. Man har ju trycket på att du ska ha bra jobb, du ska vara snyggt klädd, du ska ha massa vänner, vara glad... allt sånt.. Skriva roliga facebook uppdateringar (skratt) och det ingår väl i manligheten.. Även om kvinnor också har de kraven på sig, att de ska göra ungefär samma sak..."

Albin: "Jag tror att man tror att man inte tänker på det, men det gör man säkert."

Agaton diskuterar huruvida det eventuellt finns en gräns över hur emotionell man tillåts vara, utan att förlora en viss del av sin manliga image.

Agaton: "Men som du säger, att visa sig sårbar. Säg att man ramlar och slår sig hårt, och börjar gråta. Det... (skratt) 'Boys don't cry!' Det liksom, det finns inte i världen. Det hade varit skönt att få grina av sig lite i det fallet, kan jag säga!"

En extrem bild av manlighet är något som gruppen menar att de bland sina vänner ironiserar över, snarare än idealiserar. Den uppmålade bilden är något som gruppen i sina diskussioner beskriver som någonting avlägset. Till följd av hur man skämtar om det menar några personer att det är ett tecken på att det uppfattas som någonting negativt. Här diskuterar gruppen om huruvida det går att kombinera en stereotyp manlighet med feminism.

Albin: "Det som jag spontant tänker när du säger det, är att 'mansmannen' är mer icke-feminist än feminist."

Aron: "Ja, jo att... manlighet känns negativt laddat, eftersom man inte kan tycka så. Man ska helst vara politiskt korrekt också."

Agaton: "Jag börjar genast tänka på Olof Palme, som var väldigt mycket feminist men han var ändå någonstans manlig... Kanske modernt manlig? (skratt) Men så det går ju verkligen att kombinera det."

Andreas: "Jag tycker att det finns den här stereotypa konservativa manligheten, den är väl inte feminist liksom. Men jag tycker ändå att det, om man har egna manliga förebilder t.ex. eller om man träffar folk som är inspirerande, att de brukar ändå vara feminister eller vad vet jag... Jämställda."

H-gruppen

H-gruppen nämner bl.a. den ekonomiska aspekten som exempel på samhällets bild av manlighet. Detta definieras genom att som man kunna säkerställa hushållet finansiellt, eller att ha en högt uppsatt tjänst. Flera i gruppen uttrycker samtidigt en tydlig gräns mellan verkligheten och t.ex. en förväntad chefsroll eller en utseendemässig norm. Dylka idealiserade bilder är, enligt några respondenter, inte vara någonting man varken vill eller bör leva upp till. En person ifrågasätter om det överhuvudtaget existerar ett ideal. Manlighet är inte någonting de i allmänhet reflekterar över, menar gruppen.

Henrik: "Ja men samhällsideal? Ja, men då blir det mer, då ska han väl ha någon liten chefsroll då, om det ska vara något ideal. Ha en hyfsat hög inkomst och... allt är stabilt ekonomiskt sett. Det är väl ett samhällsideal, då."

Hampus: "Jag tänker manlighet för en själv, det är att gå upp och jobba och sköta sig. Det räcker ju liksom..."

Hugo: "Jag tror att många tror, eller tänker, att det manliga idealet är att ha en inkomst så att man kan sköta om sin familj. Och kanske har två barn och bor i ett hus och... ja."

Henrik: "Gärna en båt och..."

Hampus: "Det funkar ju inte så. Det är ju som det är. Det känns ju som om att det är få som har... eller om man har det bra ställt så är det ju oftast inte att man har knegat från 7 till 4, det har jag svårt att tänka mig. Man ser gubbarna i fina bilar, men de kanske är belånade upp över öronen, det är mycket som ljuger för ögat..."

En respondent menar att skenet kan bedra vad gäller den uppmålade bilden.

Gruppen avhandlar frågan om hurvida en partners högre lön skulle upplevas som någonting problematiskt. En person uttrycker ett anspråk på att man som man dock skall kunna säkerställa att familjen klarar sig ekonomiskt. De andra håller inte med om en förväntan om att vara den som tjänar mest i parförhållandet.

Hugo: "Neej, det skulle jag inte bry mig om. Kanske att man får det att gå runt, så."

Hampus: "Nej. Det är ju 2011 liksom."

Ett resonemang kan utläsas kring hur en presumerad eftertraktad samhällsbild av manlighet skiljer sig från den faktiska vardagen. En av respondenterna nämner, liksom i A-gruppen, mannen i underklädesreklamerna som ett utseendemässigt ideal. Flera av de andra i gruppen håller inte med honom och menar att en sådan bild inte är verklighetsbaserad.

Hugo: "Ja, jag tror inte det är de där välsvarvade på reklampelaren i alla fall... Jag tror inte att allmänheten, eller att de flesta, tycker att det är idealet."

Flera: "Neej."

Hasse: "Det är mer personligt skulle jag säga egentligen..."

Henrik: "Det ska vara en liten kula!" (skratt)

Flera: "Jaa!"

Gruppen talar även om hur manlighet framställs på olika sätt och att förhållandet till dessa är olika för olika personer. Utifrån diskussionen menar man att det finns en valfrihet kring vad som anses vara manligt.

Hampus: "Det finns väl olika bilder av det... det är väl från person till person. En del kan ju tycka att han är manlig, medan en annan tycker att han är görffjollig. Och vice versa. Det är väl upp till en själv..."

Man talar samtidigt om en manlig reformeringsprocess där media agerar en betydande aktör och utövar inflytande. Detta kan menas vara negativt i den mån att liknande hårda krav som ställs på kvinnor nu också bör uppnås av gruppen män, enligt respondenterna.

Hampus: "Det finns ju en himla massa modetidningar och så för tjejer och jag tänker att det nog finns en massa killar som tar åt sig och göra detta men som inte vågar riktigt. Jag tror ju att killar tar lika mycket åt sig av sådant som tjejer. Att det inte bara är som tjej som man mår dåligt över sådant, om du förstår vad jag menar. Att de kraven börjar ställas på killar med sexpack och... Ja vad fan, allt man ska ha! (skratt)"

Hugo: "Ja exakt!"

Analys

Grupperna diskuterar olika existerande aspekter av manlighet. Dessa uppmålas varken som en entydig bild eller förhåller sig på ett otvetydigt sätt för respondenterna.

Trots att många av personerna i grupperna uttrycker hur samhällets bild av manlighet har ringa betydelse för deras utformande av identitet, framkommer vid djupare diskussion hur underliggande *förväntningar* ändå har en påverkande effekt. Grupperna kan här menas förhandla fram ett förhållningssätt till de olika krav som finns, vilket stämmer överrens med Johanssons (2005) studie över unga mäns reflekterande kring manlig identitet – som varken är absolut eller självklar. Detta strider således mot den bild som Hammarén (2008) kunnat

uttolka i sin forskning av manligt identitetskapande bland unga män i förorten. Hammarén (2008) menar att män utifrån medias bild antingen spelar med i en sådan – alternativt högljutt fördömer den. Samtliga grupper kan utifrån ovanstående diskussioner konstateras ha ett mer mångfasetterat förhållningssätt.

A-gruppen beskriver godkända handlingar, ifråga om att behålla sin manliga identitet, där det menas föreligga ett stort handlingsutrymme. Samtidigt kan vissa ramar för acceptans utläsas. A-gruppen menar att det inte finns något uttalat krav att leva upp till bilden av "familjeförsörjaren". Om kvinnan tjänar mer än mannen hade det troligtvis inte varit något problem. Parallellt med ett sådant uttalande uppkommer frågan om huruvida ett löneglapp där *mannen* tjänar mer än kvinnan ens hade varit ett ämne för diskussion – då detta kan tolkas vara så allmänt vedertagen bild att den inte problematiseras. Detta kan delvis förklaras genom den heteronormativa bild som råder, utifrån vilken specifika könsbestämda beteenden tolkas som naturliga och självklara (Rosenberg 2002). Här framkommer således underliggande mönster där diskursen i viss mån görs gällande även för dem. Utifrån en diskursanalytisk utgångspunkt kan en viss retorik dölja andra underliggande diskurser, som annars officiellt förkastas. Kalat och Nordvall (2000) problematiserar detta tema då uttalanden som är normativt överrensstämmande med en allmänt rådande diskurs (jämställdhet) riskerar att kamouflera andra diskurser ("familjeförsörjaren") – vilka kan vara mer eller mindre medvetna. H-gruppen förmedlar liknande bilder av stereotyp manlighet i sina diskussioner. Gruppen avser sig en sådan diskurs' värde genom att poängtera att det råder en valfrihet kring huruvida man vill leva upp till en sådan eller inte. Ett mer paradoxalt förhållningssätt kan utläsas i H-gruppens diskussioner ifråga om motstridiga förhållningssätt till samma diskurs – vilket kan tolkas som att det inte råder någon klar enighet kring vissa bilder. Resonemanget som gruppen för, gällande möjligheten att inte alls behöva uppfylla några krav på manlighet om man inte vill, kan härledas till Ekenstams (2005) resonemang för unga mäns utformande av identitet. Här lyfts motstridigheter fram inom ramen för vad som skapar och utgör en identitet. Ekenstam (2005) understryker således det motsägelsefulla inom manlighetsdiskursen vilket klargör dolda strukturer.

A-gruppen talar om hur man trots vissa avståndstaganden från en stereotyp mansroll ändå påverkas på olika sätt och förnekar inte att det finns vissa krav. Kalat och Nordvall (2000) och Nordberg (2000) skriver båda om hur det jämställda medelklassidealet riskerar att utgöra en norm, mot vilken andra maskulinitetsformer mäts och lämnar den egna manligheten ofreflekterad. A-gruppen diskuterar stereotyp manlighet utifrån feminism, där en åsiktskonklusion kan utläsas gällande hur en icke-feministisk stereotyp manlighet förkastas av respondenterna. En underliggande axiom föreligger därigenom gällande jämlikhet. Den rådande jämställdhetsdiskursen kan på så sätt förmodas vara en norm för vad som anses vara riktigt och gällande, i det sociala sammanhang gruppen huvudsakligen befinner sig i. Att fullt ut anamma en stereotyp manlighet, som avviker från den rådande jämställdhetsdiskursen, kan menas innebära att gruppen hade avlägsnat sig från en mer essentiell och grundläggande diskurs. Detta kan jämföras med ovan nämnda forskningsresultat, där den kategori man själv representerar anses vara den korrekta (Nordberg 2000). Samtidigt strider resultaten mot Kalat och Nordvalls (2000) studie i den mån att gruppen inte förnekar de samhälleliga förväntningar

som finns, samt hur dessa påverkar. A-gruppen kan sammanfattningsvis anses ha en viss utgångspunkt - vilken kan menas utgöra en informell norm. En sådan grundval kan dock ifrågasättas huruvida även gruppen hantverkare, och inte bara akademiker, kan menas utgå ifrån - om än baserat på andra premisser.

Media tas upp som en roll i de bilder som återskapas och medverkar till att illusionen av bl.a. vad som benämns 'den starke mannen', lever vidare. A-gruppen talar även om "affischmannen" som en uppmålad bild av visuell manlighet. Jansson (2000) skriver att media erbjuder information om hur en viss subjektposition är och vad en sådan skulle innebära. A-gruppen talar om att detta kan vara en anledning till att samhället fortsätter att anamma en viss bild. En av personerna nämner makt och dess funktion genom att reproducera en stark manlighetsbild. Gruppens makt kan utifrån Connells (1995) socialkonstruktionistiska genusanalys belysas ur olika aspekter. Baserat på Connells (1995) antagande om att all manlig konstruktion baseras på det för tillfället giltiga svaret på frågan om patriarkatets legitimitet, kan gruppens uttalade jämställdhet menas vara ett sätt att erhålla makt utan att förlora en ledande ställning. Då den stereotypa manliga bilden kopplas till patriarkala strukturer strider en sådan mot den rådande jämställdhetsdiskursen. Gruppen kan på så sätt menas följa den diskurs (jämställdhet) som gör sig starkast gällande i den sociala kontext gruppen ingår i och därigenom befästa en stark maktposition.

Connells (1995) resonemang kring hegemonisk maskulinitet och erhållande av makt kan appliceras även på H-gruppens diskussion. H-gruppen tydliggör en distans mellan uppmålade stereotypa bilder av manlighet ("gubbar som kör runt i fina bilar") och den verkliga bilden ("det är ju inte så det fungerar"). Connell (1995) understryker att det är få män som utövar hegemonisk maskulinitet fullt ut. Trots detta drar många grupper vinning av en sådan struktur, vilken menas upprätthålla patriarkatets legitimitet. Ett problematiserande kring hur H-gruppen menas erhålla makt, baserat på ett sådant perspektiv, kan således göras. Connell (1995) poängterar samtidigt hur flera slags maskuliniteter gör sig gällande parallellt med varandra, beroende på den kulturella kontexten. H-gruppen kan på så sätt menas utöva en annan sorts manlighet än den som definieras genom ekonomiskt kapital alternativt genom en chefsposition. Baserat på en sådan explikation kan även H-gruppen menas tillgodogöra sig förtjänster genom deltagande enligt ett visst strukturellt mönster.

Sammanfattningsvis kan gruppernas *likheter* och *skillnader* i diskussionen inringas. Båda grupperna nämner en liknande version av "affischmannen", liksom "familjeförsörjaren". Även media tas upp som en påverkande aktör. Ytterligare en gemensam faktor är hur grupperna talar om en reformerad mansroll – vilken dock skiljer sig innehållsmässigt. Medan A-gruppen anser att mansrollen uppfattas mjukare och mer "förlåtande" idag konstaterar H-gruppen att den förändrade mansrollen innebär ökade krav på män, bl.a. gällande utseende. Olikheter mellan grupperna kan även identifieras. A-gruppen talar om att det anses tillåtet med feminina handlingar och beteenden. De diskuterar samtidigt hur man troligtvis omedvetet påverkas av samhällets olika påbud. H-gruppen talar om att man på ett oöverlagt sätt "är som man är" och att man kan välja att avstå från olika uppmålade bilder. Dessa, uttrycker gruppen, är ändå inte förankrade i den sociala verkligheten.

Den verkliga bilden av manlighet

Nedan talar grupperna om sin egen umgängeskrets och hur en eventuell manlighet yttrar sig bland deras vänner. Här framkommer både positiva och negativa aspekter.

A-gruppen

Gruppen talar här om önskvärda egenskaper, t.ex. hos en manlig vän. Här framkommer dels en motsatt bild av den stereotypa manlighetsbilden ifråga om karaktärsdrag. Gruppen diskuterar en önskvärd kombination av vad som betraktas som allmänt generaliserade kvinnliga egenskaper med stereotypt manliga intressen. Flera i gruppen menar att det blir någonting annorlunda att prata om ett visst ämne med en manlig vän jämfört med en kvinnlig vän.

(Angående önskvärda egenskaper hos en vän.)

Aron: "Kvinnliga egenskaper rakt igenom" (skratt)

Agaton: "Opretentiös lite kanske? Och kanske INTE hänga upp sig så mycket på sådana manliga grejer... Jag tycker det känns lite osäkert bara."

Albin: "Mmm. Men det är skönt att ha ett brett spektra av vänner också för... Jag tror att det som är önskvärt hos min ena manlige vän behöver inte alls vara samma sak som är önskvärd hos min andra manlige vän. Jag tror ändå att det är ganska berikande att ha en differentiell umgängeskrets."

Moderator: "Mmm... Aron, du sa kvinnliga egenskaper, vad skulle det kunna vara?"

Aron: "Ja det är väl de här stereotypa kvinnliga egenskaperna, kunna lyssna och prata... och förstå... Samtidigt är det roligt att pyssla med manliga saker också. Som att prata om bilar eller helikoptrar eller flygplan eller annat stereotypt manligt."

Andreas: "Manliga intressen, han behöver inte vara supermacho."

Egenskaper som uppfattas extremt manliga beskriver gruppen som mindre önskvärda hos en manlig vän. Ett sådant beteende betraktas av några i gruppen som tillgjort snarare än allmänt rådande, dvs. används av gruppen eller av personer i deras umgänge.

Andreas: "Jag kan tycka att om någon är manlig eller så, 'urmannen' typ, och har ett sådant sätt så kan jag tycka att det är lite påklistrat, att han mest är osäker. 'Vad är det här?' liksom. Men sedan kan jag också tycka att mer manliga grejer, jag gillar ju fotboll mycket, det vill man ju ändå snacka om..."

Även bland vänner finns vissa handlingsramar. Gruppen pratar nedan om hur man bland vänner talar om manlighet och huruvida det är någonting positivt eller negativt. En person uttrycker ett större krav på att män ska agera manligt än motsvarande, feminint, för kvinnor.

Albin: "Jag pratar nog ofta om det på ett humoristiskt sätt liksom och det... Det är ju för att det är någonting negativt, antar jag? För att det är ju så mycket av det som jag tycker är kul, och som jag då skämtar om."

Andreas: "Ja men det är som du säger. Man skämtar lite om det kan jag tänka mig också... Och driver lite med det, om någon betar sig på ett sådant sätt så kanske man typ förstärker det, att man säger någon kommentar eller så, jag vet inte..."

August: "Men det är ju också roligt att man driver med om man INTE är manlig nu då... Alltså anti-manligheten, 'bögg' är ju ett ganska bra skällsord på det sättet, men det är ingen som säger 'fan vad lesbisk du är!' till någon tjej, som inte betar sig kvinnligt om man säger..."

H-gruppen

I diskussionerna uttrycker respondenterna, utifrån rubriken för detta avsnitt, att ett manlighetsideal i form av chefsposition eller ett visst utseende inte är förankrat i det vardagliga livet. Gruppen talar ändå om ett visst förväntat uppträdande som man. Det handlar om självförtroende och att kunna ta plats. Samtidigt menar respondenterna att "man är som man är", vilket kan menas bestrida de uttalanden gällande krav på pondus som samtidigt görs.

Hampus: "Våga vara sig själv och... ha lite självförtroende. Ja, man är ju som man är. Man kan inte göra något åt det. Eller man kan ju inte ändra något, så. Våga vara sig själv."

Henrik: "Självförtroende... Och lita på sig själv, mer eller mindre. Att vara bestämd, ha lite pondus."

Hampus: "Ta för sig."

Hugo: "Ta plats, också."

Hampus: "Man märker ju snabbt om någon har självförtroende eller inte. Det lyser ju rätt igenom, åt båda hållen. Både om man har det och inte har det."

Henrik: "Ja, det är ju egentligen från att någon kommer in i rummet till första handskakningen. Den lille halv-tafatte... Det är ju inte så mycket att ha."

Moderator: "Vad tänker man då om någon kommer in och gör ett sådant intryck?"

Henrik: "Den skiter man i. (skratt)"

Viljan att leva upp till ovanstående bild går dock isär inom gruppen.

Hasse: "Som de sa innan, man är som man är... och om man inte vill va sån så..."

Hugo: "Det är iallafall inte någonting jag strävar efter att vara."

Två respondenter delger sin syn på huruvida de vill uppfattas manliga/maskulina.

Henrik: "Ja, jag vet inte, jag vill nog inte att folk ska uppfatta mig som osäker på mig själv. Sen om det har att göra med manlighet eller inte... Jag vill stå på mina egna fötter, liksom."

Hugo: "Viktigt och viktigt. Jag skiter väl i vad folk säger och tänker och tycker. Jag vet ju, jag känner ju mig själv liksom. Jag bryr mig faktiskt inte så jättemycket om vad alla tycker om mig."

Ur diskussionen kan utläsas en enstämighet kring om att man bör kunna stå på egna ben och kunna klara vissa, enligt gruppen, basala saker. Samtidigt poängterades hur man bara är sig själv.

Gruppen resonerar kring hur man bland vänner talar om manlighet och om det är någonting positivt eller negativt. Här framkommer vad gruppen menar kan uppfattas som "manligt tal" där ett visst gruppspråk gör sig gällande, snarare än att gruppen reflekterar över manlighet som ett externt fenomen.

Henrik: "Nja, om man skulle dra något sammanhang, så är det lite muntugg. Att man, ja, lite pikaktigt så. Men prata manlighet gör man ju inte, så."

Hampus: "Neej."

Henrik: "Om någon har lagt på sig över vintern så kanske man pikar den personen. Eller om någon ringer och ber om hjälp, eller någonting. 'Jasså, du kunde inte det?'"

Hugo: "Det är väl mer att man skämtar om det... 'Har du tummen mitt i näven eller?' 'Kunde du inte det där?' Kanske mer det stuket."

Henrik: "Om man säger såhär. Man brukar ju inte springa runt på bygget och spela in en diskussion om manlighet, direkt."

Diskussionen handlar således om hur man *talkar* manligt snarare än *om* manlighet. Gruppen talar även om önskvärda egenskaper hos en manlig vän och menar att det är fördelaktigt att ha någonting gemensamt, exempelvis intressen. En person säger skämtsamt att en vän bör vara snarlik honom själv. En annan person nämner egenskaper som rättvis och generös. Samtidigt kan det utläsas att många av vännernas åtråvärda egenskaper troligtvis inte funderas över. En person nämner att mycket kommer per automatik, och att han aldrig hade varit vän med någon som exempelvis inte lyssnade.

H-gruppens diskussion inkluderar även ramar för handlingar de menar sätta den manliga imagen på spel och som därigenom kan uppfattas mindre önskvärda. En respondent exemplifierar en sådan handling med att som man måla naglarna. Åsikterna går dock isär något kring vad som anses vara accepterat. Man talar samtidigt om att bilden av manlighet eventuellt håller på att förändras.

Hugo: "Men det blir ju mer och mer förändrat, alltså jag tänker på hudkrämer och på TV och sådär. Vissa tycker ju att det är omanligt eller 'böigt', säger folk."

Henrik: "Om man ska säga böigt, då vet jag. Jag har haft ett par kompisar som då och då sminkar sig. Om man ska dölja någon finne eller något. Men ja, sminkar sig i ansiktet liksom. Då kan man ju lite 'tappa' den manlighetspondusen."

Analys

Utifrån A-gruppens resonemang framkommer att de stereotypa manliga egenskaperna överlag inte är något man eftersöker hos en vän. Istället främjas, vad gruppen definierar, företrädevis "kvinnliga" egenskaper i kombination med "manliga" intressen.

A-gruppen talar dels om hur en överdriven manlighet anses löjeväckande, men även hur en "anti-manlighet" ger vissa repressalier. Vidare nämns hur ett extremt manligt beteende kan följas av negativa kommentarer. Det finns enligt Börjesson och Palmblad (2007) ramar för vad som gör att vissa prestationer och företeelser betraktas som sanna, rimliga och korrekta – medan andra negligeras och betraktas som oriktiga. Här framkommer en viss diskursiv struktur för accepterat beteende inom gruppen, där vissa handlingar försummas och andra premieras – och därigenom vidmakthålls specifika diskursiva mönster. En extremt stereotyp manlighet, liksom en stark omanlighet, kan båda anses mindre begärliga utifrån gruppens diskussion. A-gruppens tendens att lieras och bilda en gemensam plattform för tankesätt om manlighet kan kopplas till Halls (1990) resonemang kring representation, vilken innebär att vår identitet delvis konstrueras utifrån representation. Vissa sätt att tycka och uppträda kan således betraktas som mer sanna än andra för kategorin akademiker, vilken gruppen hör till, där akademiker förväntas agera inom ramen för en viss typ av handlande. Här uppkommer därigenom vad som kan betraktas som ett visst begränsat handlingsutrymme avseende sin gruppstillhörighet – trots yttranden som vill påvisa det motsatta.

En respondent nämner att kvinnor som agerar "okvinnligt" mer sällan upplevs få samma typ av sanktioner som män. Ett hårdare upplevt krav på män att agera inom ramarna för vad Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) kallar *socialt kön* kan således uttolkas. Att gruppens bild av omgivningens tillskrivelse av beteenden inom ramen för "man" är snävare än motsvarande inom ramen för "kvinna" kan ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv menas fortgå delvis genom den organiserande praktik som bl.a. gruppen själv upprätthåller.

H-gruppen förefaller ha liknande strategier för att korrigera handlingar som rör sig utanför ramen för acceptans, vilket illustreras främst genom verbala pikar. Delar av H-gruppen exemplifierar användande av smink som en handling vilken leder till förlorad manlighetsstatus. Smink kan baserat på gruppens diskussion definieras som en "kvinnlig" handling. Ett sådant uttalande kan jämföras med Magnussons (2002) genusforskning, där manlighet i det föreskrivna fallet kan tolkas vara någonting som skapas utifrån den kontrasterande gruppen kvinnor. Baserat på ett sådant resonemang kan manlighet menas vara någonting som gestaltas med utgångspunkt i vad som menas vara motsatsen - kvinnlighet eller femininitet. Även Ekman (1995) framhåller en allmänt vedertagen uppfattning gällande manlighet som någonting i semantisk betydelse motsats till kvinnlighet.

Delar av H-gruppen poängterar i likhet med A-gruppen hur bilden av manlighet håller på att förändras, exempelvis genom ett ökat användande av hudkrämer samt genom media. Andra delar av gruppen visar genom uttalanden hur det fortfarande föreligger en viss mall att, som man, rätta sig efter. Detta visar utifrån Faircloughs (1997) begrepp på en hög interdiskursivitet, dvs. att flera diskurser (förändring, stagnation) gör sig gällande inom samma diskurs (manlighet). En hög interdiskursivitet visar i sin tur på en låg reproduktion av diskursordningen - då det annars i regel sker en förändring när olika diskurser blandas.

Processen för återskapandet av manlighet kan, baserat på ett sådant resonemang, menas vara långsam för H-gruppen.

Winther Jörgensen och Phillips (1999) klargör även utifrån sina diskursanalytiska grundantaganden hur en diskurs är konstruerande *och* konstruerad. Att H-gruppen inte uppvisar en konsensus kring begreppet manlighet kan förklaras genom att diskursen speglar och formar tankar i en parallell process – där ett entydigt resultat således inte är någonting givet eller självklart.

Utifrån gruppernas resultat kan *likheter* i diskussionerna konstateras vara hur en manlig vän företrädesvis bör ha samma intressen. Gemensamt kan konstateras vara hur vissa beteenden negligeras, men att dessa innebär olika saker inom respektive grupp.

Diskussionerna inrymmer även flera *skillnader*. A-gruppen talar om önskvärda egenskaper hos en vän, som att kunna lyssna och prata. H-gruppen framhåller istället vikten av självförtroende och pondus.

Manliga miljöer kopplat till yrke och fritid

Båda fokusgrupperna beskriver en starkt miljöbetingad manlighet, där kraven och förväntningarna på att agera manligt är mycket situationsbundna. De olika arenorna skiljer sig däremot för grupperna.

A-gruppen

När gruppen skall exemplifiera sammanhang där manlighet är mer viktigt, framkommer vad som benämns ”omklädningsrumsmentaliteten”. Här framställs ett primitivt beteende som bara är tillåtet och motiverat i manliga omklädningsrum. En sådan uppmuntras, enligt gruppen, endast i den föreskrivna miljön och är inte förekommande i några andra situationer.

August: ”Det är väl t.ex. som omklädningsrum... Då blir väl alla liksom ’urmannen’. Det skulle jag säga. Grottmänniskan kommer fram, typ.”(skratt)

Albin: ”Jo men där får man gå runt och slå på varandra, typ. Och jag hade ljugit om jag hade sagt att jag inte tyckte att det var lite skönt att få bete sig sådär ibland.”

”Omklädningsrumsmentaliteten” beskrivs i termer av att man t.ex. spottar, fiser och kastar strumpor på varandra, vilket under föreliggande premisser anses vara ett allmänt vedertaget beteende. Gruppen beskriver även hur det förekommer en viss ironiserande metrosexuell kultur i omklädningsrummet, där man anspelar på homosexualitet.

Andreas: ”Det känns som om att det är helt okej att spela på hela gaygrejen, så länge det är ett spel, men skulle det slå över...”

Anton: ”Alla vet om att det här inte är på riktigt.”

Andreas: ”Då är det helt okej, att slå varandra på rumpan, eller vad som helst, men skulle det gå över och bli på riktigt tror jag att väldigt många skulle känna sig obekväma.”

Aron ifrågasätter om det är just manlighet som utspelar sig.

Aron: "Fast det där... Jag vet inte om den där omklädningsrumsmentaliteten är samma sak som manlighet... Det känns som en egen liten värld där inne, där man släpper ut allting och får ut sina innersta lustar, om inte annat konstigt. Men manlighet tror jag är mer en sån spelad grej som man ska göra för att se... Ja, för att andra ska se på en."

Gruppen talar om manlighet i förhållande till tjejer eller kvinnor, där den nyss nämnda typen av primitiv manlighet aldrig skulle uppvisas. Några menar att det ändå är viktigt att visa sig manlig i viss mån, trots att man uttryckligen tar avstånd från en stereotyp manlighet.

Andreas: "Sen kan jag ändå tänka på att när jag är med min flickvän så, då kan jag tänka att jag ändå vill framstå som manlig för henne... Och då är jag ändå extremt ohändig (skratt) och sådär... Men liksom, det känns som om det tar emot när det är hon som snickrar ihop IKEA-bokhyllan, det känns lite som om att stoltheten får sig en törn..."

Aron håller inte med om ett sådant krav.

Aron: "Jag tycker att det hade varit skönt...! Det hade varit skönt att bara ligga i sängen och titta på..."

Gruppen talar vidare om situationsbetingad manlighet, och de förmodar att det inom vissa yrken förekommer en starkare betoning på manlighet. Gruppen har många tankar om hur det ser ut inom vissa ämbeten och tillskriver dessa olika presumerade innehåll. De jämför detta med sina egna områden och vilka faktorer som kan anses spela in.

Andreas: "I vissa yrken, kan jag tänka mig, är det kanske viktigare att vara manlig än inom andra... Om man tar typiska sådana här mansyrken, typ snickare eller..."

Anton: "Du tänker på arbetaryrken?"

Andreas: "Ja, i arbetaryrken känns det ändå som om att man förväntas vara mer manlig än inom andra? På byggarbetsplatser så, eller vad vet jag, inte för att jag har varit där... Med jämfört med ett sjukhus kanske det ändå.. Eller jag vet inte, som beteendevetare eller lärare.."

Anton: "Det är intressant ändå, som man är man ju jävligt ensam på ett sjukhus. I de miljöerna som vi är. Då kanske det är det att det är andra män som påverkar en mer än andra kvinnor? Och att man inte behöver vara lika manlig."

Albin: "T.ex. såhär pondus, är det manligt? Eller är det det som man behöver utstråla som hantverkare eller så? Det slog mig... Eller som snickare, vad är det man behöver utstråla?"

Andreas: "'Machomannen' lite, tänker jag."

August: "Jag tänker mycket ölkagge och snus..."

Andreas "Man har kanske lite porrkalendrar på arbetsrummet..."

August: "Jaa!"

Diskussionen leder vidare in på andra yrkesgrupper och hur dessa kan menas inneha en annan typ av manlighet som definieras som en modern version av samma maskulinitetsideal.

Anton: "Det är på något sätt mer urmannen, skulle jag vilja säga! Alltså, 'en man i kostym'. På något sätt känns nästan det mer urmanligt än..."

Aron "Än den gamle jägaren?"

Anton: "Jaa. Jägaren är typ byfånen nuförtiden. Han har gått från 'cool' till 'knäpp'. Det är en lite mer klädd manlighet, eller så. En lite tjustigare manlig uniform kanske man kan säga att kostymen är."

Agaton: "En klassisk variant på urmannen."

Gruppen gör en åtskillnad i manlighet, där de olika yrkeskategorierna uppvisar olika slags manlighet. Några talar om att klass eventuellt kan ha betydelse.

Albin: "Det känns som om kostymmannen har ganska mycket andra grejer i samhällshierarkin, dels betydligt mer ekonomiskt kapital, sedan kanske mer kulturellt än skogshuggarmannen... Och står högre på den stegen också. Ja, liksom mer bildad med utbildning..."

Diskussionen handlar även om deras egna yrken eller framtida yrken. Gruppen framhåller att det är viktigt att arbetet bl.a. känns meningsfullt, roligt, stimulerande, intressant och att man har trevliga arbetskamrater. Yrket menas inte vara en del av deras identitet, utan snarare något man väljer *utifrån* sin identitet och den man är.

Förutom arbetets innehåll tycker samtliga i gruppen förutom en att det är viktigt att prestera på jobbet/ i sina studier för att känna sig nöjda med sig själva. Några pratar om att ett eventuellt misslyckande skulle påverka dem negativt.

H-gruppen

H-gruppen beskriver en tydlig skillnad ifråga om hur de betar sig på arbetet och privat. Arbetsplatsen utgör enligt gruppen en arena där en viss typ av jargong förekommer som inte används på fritiden.

Hugo: "Ja, man kopplar ju på eller av, man är ju typ schizofren nästan! (skratt) När man kommer till bygget är man ju..."

Henrik: "Jaa jag tror också att det är så, att det är där du ska utstråla som mest. Jag vet inte om det är en jargong, men det är någonting man 'ska' vara mest... Att man går lite in i en roll."

Hugo: "Det är ju bara på jobbet man är sån. Jag kopplar bort så fort jag åker hem."

Henrik: "Alltså det är ju egentligen Clark Kent och Stålmannen. När man fått på sig snickarbrallorna, då är det Stålmannen. Annars är det Clark Kent."

Hampus: "Man måste ju det."

Flera: "Jaa."

Man beskriver även en viss jargong som gör sig gällande mellan olika yrkesgrupper på samma arbetsplats, vilket kan tolkas som om att en viss hierarki förekommer.

Hugo: "Ja, men på en arbetsplats är det väldigt mycket 'vi' och 'dem'. Det är väldigt uppdelat. Man får inte trampa i någon annans... Om ett gäng betongarbetare har gjort ett arbete och vi kommer in där, det är ju deras spelplan. Det är liksom olika faser i en byggnad. 'Nu är vi klara här, ut mer er.'"

Henrik: "De som är värst är nog betongare och målare, tror jag. När målarna kommer måste alla verktyg vara borta, det ska vara dammfritt. Annars går de inte in i rummet."

Hugo: "Ja, och då blir det ju ganska hårda... Det är inte sådär 'Är ni klara snart...?' utan ganska rakt på sak."

På arbetsplatsen beskrivs vissa handlingar och uppträdanden som mindre manliga. Ett sådant menas vara att inte ha kontroll över läget, eller att inte "hålla ställningen", vilket ger skämtsamma sanktioner i form av sarkasmer och nedsättande namn.

Henrik: "Ibland kan man ju, om man inte har någon aning alls om en viss situation på ett bygge... Typ om du verkligen är helt borta och du inte vill visa din osäkerhet. Då kan man ju försöka linda in det... Man vill inte visa att man inte har kontroll över läget. Att man inte hajar någonting. Och det är nog värst på jobbet, för då kommer vi ju tillbaka till steg ett igen. Liksom om det läcker ut att man inte haft någon koll... Då börjar pikarna."

Hasse: "Om det kommer fram att man har klantat sig, det sitter kvar hur länge som helst. Det blir du inte av med."

Henrik: "Då får man öknamn och smeknamn."

Yrket är en del av identiteten på så sätt att man vill kunna känna en viss prestige i det man arbetar med. Gruppen menar även att det handlar om att vara skicklig på det man gör.

Hasse: "Att känna en stolthet ändå, över vad man jobbar med, tycker jag. Man vill ändå känna sig lite stolt när man säger 'jag jobbar med detta'."

Hampus: "Ja jo, men det har man ju. 'Det här är min grej, det här kan jag.' Och det är klart, det representerar ju lite vem man är också, absolut. Det man gör varje dag, det vill man ju kunna rätt bra."

Även att prestera på arbetet uttrycker samtliga i gruppen vara viktigt för att känna sig nöjd med sig själv. Det är viktigt att inte uppfattas som lat.

Henrik: "Ja! Jag är sån. Jag tror jag har väldigt stor yrkesstolthet jämfört med andra snickare. Sen har det nog att göra med min ålder. Att jag behöver bevisa någonting. Men jag vill nog bara bevisa för mig själv i slutändan."

Hugo: "Samma här. Jag har dåligt samvete om jag bara går runt och, ja, inte gör något liksom."

Hampus: "Ja, precis."

Hasse: "Det ser man ju direkt, folk som bara går runt och lallar."

Hugo: "Vem vill vara sån, klart att man jobbar. Jag har väl lite av den där stoltheten då, som vi pratade om."

Gruppens utsaga visar också, utifrån föregående diskussion om stolthet, hur man utifrån sin yrkesroll agerar på ett visst sätt, och även hur omvärlden på många sätt reagerar efter detta. Två av respondenterna poängterar klädernas effekt.

Henrik: "Ja, verkligen. Någonstans måste man ju få dra tillbaka axlarna och trycka ut bröstkorgen när man går på stan med snickarbrallorna. Det är något, jag vet inte... Det kommer med kläderna, ja. Jag vet inte varför man gör det men man gör oftast det."

Flera: "Jaa."

Henrik: "Det är lite så att man får prata högt i mobilen på café när man har snickarbrallorna på. Det är nästan så att man kan dra det så långt som att säga att man kan göra det i kyrkan och på bibliotek också. 'Det gör inget', så. Jag vet inte varför, men... Man kommer undan med det."

Hampus: "Man kommer undan med det, ja."

Hugo: "Det är lite så 'det är en sån grovis där borta, aja, det är ingen fara'."

Hampus: "Parkera kan man göra var fan som helst med. Någon gång har man ju fått en lapp men det är inte ofta det har hänt."

En tydlig dispens från allmänheten kan utläsas gällande ramen för accepterat beteende, beroende på om personerna ur gruppen bär yrkeskläder eller privata kläder. Omgivningen kan menas tillåta ett visst handlingsmönster som gruppen följaktligen efterlever.

Gruppen tillskriver, liksom A-gruppen, andra yrkesområden än sitt eget olika värden och innehåll. Man menar att det kan finnas en skiftande manlighet inom olika områden.

Hugo: "Jaa... Businessfolk, de mäter ju sig med pengar. Pengar... vilken bil man kör. Typ märken på kostym och sånt."

Henrik: "Jag tror att inom vår bransch, eller byggbranschen, så är det mer kunskap, då."

Hugo: "Jag tror också det. Det är erfarenhet, om du är duktig, snabb."

Samtliga i gruppen håller med om betydelsen av att kunna sitt område. Hampus menar att männen som arbetar på kontor troligtvis har en annan slags manlighet.

Hampus: "Man märker ju om man kommer till kontoret, där sitter lite fina gubbar i kostym som tittar lite så... att 'här kommer någon med sketna byxor', och så. Det är ju deras sätt att se ner på oss. Att de sitter där med sin kostym. Det är liksom deras manlighetsgrej. Och så är det tvärtom hos oss. Vi alla tror att vi är manligare än de andra."

Analys

Båda grupperna visar exempel på hur de tillskriver andra grupper/yrkesområden än sina egna vissa värden och innehåll. A-gruppen uttrycker specifika uppfattningar om arbetaryrken och hur en sådan arbetsplats kan tänkas se ut, parallellt med att en respondent nämner att han aldrig besökt en sådan. H-gruppen attribuerar på ett liknande sätt den kostymklädda

manligheten specifika egenskaper och deras sätt att tänka om personer som kan jämföras med de i H-gruppen. Ur ett socialkonstruktionistiskt perspektiv kan en dispens från allmänheten urskiljas för H-gruppen, gällande exempelvis tillåtelse att tala högt i mobilen när man har snickarbyxor på sig, och kan definieras som ett sätt att reproducera ett visst förväntat beteendemönster. Ett sådant mönster kan A-gruppen menas bekräfta och därigenom bidra till att upprätthålla en stereotyp bild av hantverkaryrken. På motsvarande sätt uttrycker H-gruppen en illustration av hur ”fina gubbar i kostym” menas ha en nedsättande syn gentemot dem. Det kan inom båda grupperna utläsas en viss konsensus kring dessa bilder. Detta kan utifrån Fairgloughs (1997) teori påvisa en låg interdiskursivitet gällande bilden av varandras yrkesgrupper. På så sätt kan samtliga grupper menas bibehålla en dikotomi där båda gör sig skyldiga till konserverande kategoriseringar av varandra.

Gruppernas skilda framställningar av manlighet i olika sammanhang kan undersökas utifrån begreppet homosocialitet. Lindgren (1996) beskriver hur män i homosociala sammanhang skapar ett eget normsystem. A-gruppen ifrågasätter huruvida det kan vara så att ”män påverkar män mer”. Detta kan vara en anledning till att man på sin arbetsplats, i diskussionen exemplifierat med ett sjukhus, inte upplever någon uttalad skillnad på hur man förväntas bete sig där jämfört med andra situationer. H-gruppen uttrycker en motsatt bild - genom de olika beteenden som brukas på arbetsplatsen och inte i andra sociala sammanhang. En påverkande faktor för manlighet kopplat till yrket kan således vara huruvida det är en homosocial manlig arena, eller en kvinnodominerad arbetsplats. Ett sådant antagande kan stärkas av Connells (1995) teori om hegemonisk maskulinitet - där män menas konstruera manlighet och maskulinitet främst genom att mäta sig mot varandra. I homosociala miljöer skulle Connells (1995) antagande således göra sig gångbart, då mäns underordning av varandra företrädesvis avhandlas just inom gruppen män. Ett behov av att upprätthålla en viss position, ifråga om manlig dominans, skulle enligt Connell (1995) inte bli nödvändigt på samma sätt i en kvinnodominerad miljö. Det krav som H-gruppen uttalar avseende att delta i en viss jargong för att inte förlora status kan anses bekräfta en sådan hypotes.

Båda grupperna framhåller vikten av att prestera i studierna/på arbetet för att känna sig nöjda med sig själva. Detta resultat stämmer överrens med Åströms (1990) studier där just prestation kunde utläsas om en professionsöverskridande gemensam nämnare ifråga om skapandet av manlig identitet. Skillnader mellan grupperna var bl.a. A-gruppens poängterande av meningsfullhet i sitt yrke medan H-gruppen framhöll betydelsen av synliga bedrifter.

En företeelse som uppkommer i båda grupperna, på skilda sätt, är positionerandet till homosexualitet. Historiskt sett har manlighet delvis ansetts ha formats gentemot en motpart eller ”outsider”, som många gånger gestaltats i form av en homosexuell man (Mosse 1996; Bertilsdotter 2003). Även Connell (1995) illustrerar homosexualitet som en underlägsen maskulinitetsform ifråga om hegemonisk maskulinitet, vilken ofta får agera en kontrast mot vad som anses vara den sanna manligheten. En sådan synte kan göra sig gällande för H-gruppen där delar av gruppen uttrycker homosexualitet, eller att agera ”böjigt”, som någonting som sänker den manliga statusen. A-gruppen framhåller att det inte finns någon tydlig gräns för oaccepterat handlande som kan anses ”feminint” – men illustrerar genom

anspelningarna på homosexualitet i omklädningsrummet den gemensamma vetenskapen om att det bara är ett spel. Bertilsdotter (2003) klargör i sin studie hur homosexualiteten påverkar den traditionella manliga identiteten, samt hur manliga ställningstaganden kring ett öppet godkännande av homosexualitet kan menas bekräfta säkerheten på sig själva. Anspelningarna på homosexualitet i omklädningsrummet för A-gruppen kan på så sätt definieras som en indirekt distansering från fenomenet och bekräfta tillförsikten gällande sin egen ställning.

Samtliga respondenter i studien sade sig tillhöra medelklass, varav en person i A-gruppen sade sig tillhöra övre medelklass. Ett sådant konstaterande stödjer Becks (1998) teori om klassbegreppets förlorade värde, då vi menas leva bortom det gamla klassamhället. Skeggs (2002) konstaterar att klassbegreppet som analysverktyg till stor del saknas idag. Detta kan utifrån föreliggande undersöknings resultat menas befogat, till följd av att definitionen av dagens klasser av allt att döma inte kan avgränsas på samma godtyckliga sätt. Parallellt med hur klassbegreppet kan konstateras ha ett annat innehåll idag, till följd av en starkare betoning på individualisering (Beck 1998), kan begreppets minskade betydelse även analyseras utifrån respondenternas egna ställningstaganden gällande synen på sin sociala identitet (Winther Jörgensen & Phillips 1999). Argumentet stärks av Halls (1990) framställning av representation som betydande för skapandet av identitet. Diskussionerna i grupperna inrymmer inte tal om klasshörighet, eller bild av sig själv som representerande en viss klass. Det framkommer således ingen tydlig avgränsning ifråga om en specifik uttalad klasstillhörighet.

Ett traditionellt indelande av yrken tillhörande arbetarklass respektive medelklass gör exempelvis Eldh (1993; 2001) i sin forskning av manlighet och yrkesidentitet. Eldh (1993; 2001) framställer en tydlig skillnad för medelklass och arbetarklass, samt hur dessa baserat på yrke och arbetsplats tenderar att tillämpa ett visst beteende. Eldh (1993) skildrar förehavanden som att vägra bära skyddsutrustning eller att medveten utsätta sig för riskfyllda moment, vilket inte beskrivs av respondenterna i H-gruppen. Detta kan menas påvisa en viss reformerad kultur för en sådan typ av arbeten. Att detta inte överrensstämmer med resultaten för föreliggande studie kan således menas bero på olika förändringsprocesser som dels reducerar tydliga gränser mellan klasser, och som dels illustrerar en ovilja att karaktärisera sig själv inom ramen för en viss klass.

Sammanfattningsvis har grupperna utifrån diskussionen om manliga miljöer kopplat till yrke och fritid en del gemensamma nämnare. *Likheterna* kan utläsas i hur båda grupperna talar om en arena där ett visst uppträdande förekommer som ingen av grupperna brukar på andra platser. Dessa arenor är dock olika för respektive grupp. A-gruppen talar om omklädningsrummet och H-gruppen om sin arbetsplats. Andra likheter är att grupperna tillskriver varandras, och även andra yrkesområden, olika innehåll som de förmodar existerar. Grupperna talar även om hur manlighet troligtvis uppträder på olika sätt inom olika yrkesområden. Slutligen betonar båda grupper betydelsen av prestation på arbetet för att känna sig nöjda med sig själva. *Skillnaderna* gällande prestation är att A-gruppen talar om vikten av meningsfullhet i arbetet, medan H-gruppen poängterar betydelsen av synliga bedrifter. A-gruppen menar att yrket *inte* är en del av identiteten, medan H-gruppen anser yrket vara en del av identiteten i den mån att det är viktigt att känna sig stolt över det man gör.

Korrelerande lingvistisk analys

De båda grupperna kan ur en lingvistisk utgångspunkt konstateras närma sig manlighet på olika sätt. En lingvistisk analys innebär att språkbruket studeras empiriskt vilket baseras på Winther Jörgensen & Phillips (1999) instrument för kritisk diskursanalys. Gruppernas olika förhållningssätt till begreppet kan urskiljas och kategoriseras in i olika generella mönster.

A-gruppen kan utifrån ett sådant uppfattas tala generellt om manlighet ur ett metaperspektiv, där de reflekterar över fenomenets påverkan och förekomst. H-gruppen kan noteras inta mer utav ett inifrånperspektiv där man klarlägger ett sätt att tala manligt. A-gruppens metaperspektiv kan utifrån subjektpositionering (Moore, 2007) tolkas som ett sätt att distansera sig från begreppet - och eventuellt avsäga sig dess betydelse för den egna gruppen. Utifrån kapitlets tidigare analyser framkommer att A-gruppen tenderar att tillskriva andra områden än deras eget vikten av manligt uppträdande. A-gruppens förhållningssätt kan kopplas till Kalat och Nordvalls (2000) forskning där akademiker fränsäger sig kritiskt beaktande av maskulinitet som ett sätt att undkomma ifrågasättande av den egna manligheten. A-gruppen uttrycker dock en förmodad påverkan från samhällsideal, bl.a. från medier och framhåller därigenom hur de själva troligtvis påverkas, om än subliminalt, dvs. utan att helt vara medveten om det.

Ett sätt att tolka H-gruppens konkreta ”manlighetspråk” är att gruppen yrkesmässigt befinner sig i en social kontext för vilken ”manlighet” kan tolkas vara mer självklart existerande - i form av en specifik jargong som görs gällande bland män, vilket inte A-gruppen ger uttryck för. Detta kan, utifrån nyss nämnda studie, identifieras som ett annat sätt att lämna sin manlighet oreflekterad.

H-gruppens diskursiva förhållningssätt kan utläsas vara tämligen komplext i vissa frågor. Trots att meningsskiljaktigheter förekommer mellan olika respondenter, uttrycker samtidigt många av dem olika ståndpunkter i samma fråga – dvs. olika positioneringar till samma diskurs. Exempelvis framkommer ett paradoxalt förhållningssätt till den utseendemässiga manliga idealbilden – där man dels framhäver valfriheten att leva upp till en sådan (*”Man ska ha en liten kula”*) parallellt med ökade krav på att leva upp till densamma (*”Sexpack och ja, vad fan man ska ha”*). Winther Jörgensen och Phillips (1999) belyser förbindelsen mellan språkbruk och social praktik, dvs. hur en kommunikativ händelse påverkar den rådande diskursordningen genom att antingen ifrågasätta eller reproducera den. Utifrån H-gruppens diskussion kan ett mönster urskiljas gällande ett *verbalt* ifrågasättande av den rådande diskursen, parallellt med ett *praktiskt* reproducera av densamma. Detta illustreras även genom liknande strategier gällande förväntade beteendemönster för H-gruppen, där uttalanden görs ifråga om att man som man får vara/bete sig hur man vill – samtidigt som ett annat beteende än det respektingivande och självsäkra förkastas.

En påverkande faktor för gruppernas utgångsläge var den kategorisering som gjordes efter yrke/studier. Betydelsen av vetenskapen om att man fördelats i en grupp efter vissa yrkesmässiga kriterier, samt att jämföras med en grupp med andrayrkesmässiga kriterier, kan belysas närmre. Winther Jörgensen och Phillips (1999) framhåller grupprocessens betydelse

ifråga om social identifikation, dels ifråga om hur gruppen ser sin sociala verklighet utifrån gruppens perspektiv och dels gällande hur kognitiva processer förändras i grupp. De relativt enhetliga diskussioner inom respektive grupp kan förstås mot bakgrund av den känsla av identifikation som kan förmodas uppstå då man indelas i en specifik grupp. Förväntningar på respektive grupps tankesätt kan utifrån ett sådant perspektiv ge effekter i form av att bekräfta dessa, samt att på ett mer eller mindre omedvetet sätt positionera sig gentemot den andra gruppen.

Sammanfattning

Jag kommer i följande kapitel att sammanställa resultaten och återkoppla till uppsatsens syfte och frågeställningar. Jag slutar kapitlet med en avslutande reflektion, samt ger förslag till vidare forskning inom området.

Mitt syfte med studien var att med hjälp av fokusgrupper undersöka hur unga män talar om och förhåller sig till begreppet manlighet idag. Jag ville veta om detta var någonting man ville och borde leva upp till, och vilka bilder det var som i så fall eftersträvades. Då jag är av uppfattningen att förändringar kontinuerligt sker på genusområdet, gällande vad som anses vara korrekt och sant ifråga om könsbestämt beteende, ansåg jag det vara relevant att göra ett nedslag i den debatt som äger rum i samhället i stort. Vad innebär manlighet för unga män? Hur omskapas, alternativt reproduceras, vissa mönster? Jag vill i följande kapitel akta mig för att göra en förenklad sammanfattning av ovanstående diskussioner och ämnar inte stipulera några bestämda diskursiva mönster.

Diskursiva bilder av manlighet

Min första frågeställning var ”*Vilka diskurser kan urskiljas när unga män talar om manlighet?*”. Utifrån min frågeställning kategoriserade jag in respondenternas svar i två teman, ”den stereotypa bilden av manlighet” samt ”den verkliga bilden av manlighet”. Då respondenterna delgav många diskursiva bilder av manlighet samt deras förhållningssätt gentemot dessa, anser jag mig därigenom ha besvarat min första frågeställning.

Respondenterna delger utifrån frågeställningen en rad samhälleliga bilder som gör sig gällande, där en viss komplexitet kan utläsas kring hur grupperna tillägnar sig alternativt fränsäger sig betydelsen av dessa. Gruppernas diskussioner klarlade hur det inte existerar *en* stereotyp bild av vad manlighet är, utan preciseringen av vad manlighet innebär framställs både svårdefinierad och stundtals paradoxal. Flera diskurser gör sig således gällande parallellt med varandra.

Olika diskurser framkommer som gestaltar sig på olika sätt, och tillskrivs olika värde av respektive grupp. A-gruppen nämner bl.a. ”affischmannen”, ”familjeförsörjaren”, en förändrad mansroll och den typiske ”mansmannen” eller ”urmannen” som olika mer eller mindre uppmålade och schabloniserade bilder. H-gruppen exemplifierar liknande bilder genom ”chefsrollen”/att som man kunna erbjuda ekonomisk trygghet, mannen i underklädesreklamen samt att på ett avståndstagande sätt ”bara vara sig själv”. Somliga anses

vara önskvärda i viss mån medan andra officiellt får representera en distansering till hela begreppet ”manlighet” – stundom parallellt med ett uttolkat handlingsmönster som kan konstateras följa den diskurs som samtidigt förkastas.

Betydande för samtliga grupperns förhållningssätt till olika uppkomna diskurser är de ramar för godkända handlingar som kan utläsas. Genom gruppernas sätt att hålla vissa handlingar för sanna återskapas ett visst beteendemönster, som utskiljer sig för respektive grupp, inom ramen för vad som görs gällande som korrekt och inte. Grupp A använder sig bl.a. över ironisering över vad som menas vara en överdriven maskulinitet, medan H-gruppen använder sig av pikar och skämtsamma namn för att korrigeras vad som uppfattas vara omanliga handlingar. Grupperna förmodas, mer eller mindre omedvetet, klassificera oriktiga handlingar. Det kan således diskuteras huruvida grupperna framställer en bild av att det sociala sammanhang som gruppen ingår i kan förmodas utöva det största inflytandet på vad man anser vara korrekt.

A-gruppen kan konstateras ha en uttalad negativ uppfattning om det samlade begreppet manlighet, genom ironisering över och skämtande om detsamma. Gruppen talar vidare om manlighet delvis som en traditionell stereotyp bild som företrädesvis inte går att kombinera med exempelvis feminism. Gruppen talar samtidigt om jämställdhet som en utgångspunkt för många ställningstaganden. En sådan distansering, genom ironisering över manlighetsbegreppet, kan tolkas som ett avståndstagande från en diskurs som inte går att förena med den mer essentiella diskurs vars ramar för verklighet gruppen utgår ifrån.

H-gruppen beskriver hur ett manligt sätt att tala förekommer, där exempelvis vissa handlingar ger följder i form av pikar och skämtsamma namn. De talar även om hur ett visst självförtroende är viktigt att ha som man, för att agera inom ramen för vad som kan definieras vara ett legitimerat manligt beteende. H-gruppen uttalar en åtskillnad mellan olika idealiserade bilder och hur den verkliga vardagen ser ut, där dessa krav inte menas vara någonting som generellt införlivas. Ett sådant avståndstagande kan göras begripligt utifrån antagandet om att olika slags manligheter gör sig gällande beroende på den kulturella kontexten. H-gruppen skulle därigenom kunna använda sig av en annan slags manlighet än den bilden de själva målar upp och därigenom lyckas upprätthålla sin position.

Manlighet och yrkesidentitet

Min andra frågeställning var ”*Vilken roll spelar yrke för hur respondenterna förhåller sig till manlighet?*”. Jag har under rubriken ”manlighet kopplat till yrke och fritid” sammanställt gruppernas åsikter kring identitet, yrke och manlighet och avser därigenom att besvara min andra frågeställning.

Gemensamt för de båda grupperna är uppfattningen om att det förekommer olika slags manlighet inom olika yrkesgrupper. Båda grupperna talar om varandras grupper, där olika manlighetsdrag attribueras respektive grupp – vilka innehållsmässigt beskrivs vara relativt motsatt deras egna. A-gruppen tillskriver arbetaryrken en viss manlighet, parallellt med att gruppen inte talar om manlighet som någonting centralt inom deras egna yrkesområden. A-

gruppen framhåller samtidigt bilden av kostymmannen som den ”moderna manligheten” – vilken kan tolkas mer överrensstämmande med deras ställning genom nämnda egenskaper som utbildning och kulturellt kapital.

H-gruppen illustrerar en mycket tydlig skillnad på förekommande beteende på arbetet jämfört med annars, vilket inte kan urskiljas för A-gruppens arbets-/studieplats. En förklaring till detta kan vara hur H-gruppens arbetsplats utgör en homosocial arena, vilket på ett annat sätt kan förmodas bilda en plattform för förhandlande kring maskulinitet än för A-gruppens mer kvinnodominerande arbets-/studieområden.

Gruppernas samstämmighet vid tillskrivelsen av varandras manlighet kan menas visa på en låg interdiskursivitet. Detta klargör en konserverande effekt av specifika stereotypa bilder av varandra. Ur ett socialkonstruktionistiskt synsätt tillåts dessa därför att förlöpa enligt en specifik mall. H-gruppen talar även om hur omgivningen på olika sätt tolkar deras yrke inom ramen för vissa handlingar, vilket bidrar till en reproduktion av det specifika uppträdandet.

Gemensamt för grupperna är betydelsen av att prestera på arbetet/ sina studier. Det skiljer sig delvis genom A-gruppens betoning av att känna meningsfullhet och H-gruppens accentuering av synliga bedrifter av det man arbetar med.

I jämförelse med tidigare forskning kan en viss förändring utläsas för det starkt skilda beteendemönster som skildrats mellan yrken och klasser i tidigare studier. H-gruppen talar om yrke som en avskild arena, vilken inte nödvändigtvis måste innebära en avgörande faktor för hur man är i andra sammanhang. Trots att gruppen talar om en viss jargong på arbetsplatsen kan en viss uppluckring av utpräglade beteendemönster utläsas jämfört med tidigare studier inom området. Yrket kan för H-gruppen menas vara en del av deras identitet främst då de arbetar och bär sina särskilda kläder, samt att samtliga talar om yrke som del av sin identitet i den mån att man vill känna stolthet för vad man arbetar med.

A-gruppen talar om att yrket inte är del av ens identitet genom att identiteten baseras på yrke – snarare väljer man yrke utifrån sin identitet och personlighet.

Diskursiva skiljaktigheter

Min tredje frågeställning var ”*Kan det utläsas några diskursiva skillnader mellan de två grupperna?*”. Jag har utifrån frågeställningen delat upp respektive grupps svar (A-gruppen/H-gruppen) i resultatdelen för att tydliggöra de olika diskussionerna. Jag har därefter analyserat respektive grupps resonemang separat, samt jämfört gruppernas resonemang då diskussionerna sammanföll. Jag har i slutet på varje analysdel sammanfattat skillnader och likheter i gruppernas svar. Slutledningsvis har jag gjort en lingvistisk analys baserat på gruppernas förhållningssätt till begreppet manlighet där diskursiva skillnader identifieras. Jag har på så sätt försökt besvara min sista frågeställning.

Utifrån båda gruppers diskussioner kring manlighet kan förekomsten av olika gemensamma diskurser utläsas. Samfälliga diskurser som grupperna talar om är ”affischmannen”, ”familjeförsörjaren”, medias roll i skapandet av manlighet samt en reformerad och i viss mån omskapad mansroll. Innebörden i den sistnämnda skiljer sig dock mellan A- och H-gruppen. A-gruppen talar om en mansroll som i större utsträckning tillåter

känslor och mjukhet, medan H-gruppen framhåller de ökade krav som ställs på utseende och god fysik.

Båda grupperna talar om specifika arenor där ett visst uppträdande förekommer, som man inte använder sig av annars. Dessa platser skiljer sig dock mellan grupperna, då A-gruppen talar om omklädningsrummet och H-gruppen talar om sin arbetsplats ifråga om ett situationsbundet förväntat beteende. Båda dessa platser utgör en homosocial arena.

Grupperna tillskriver varandras yrken innebörder och egenskaper som presumeras förekomma. Det talas även om hur olika yrken utformar olika slags manligheter och det finns således inte bara en form av manlighet som figurerar i samhället och i arbetslivet. Båda grupperna poängterar starkt självkänsla i relation till att prestera på arbetet/i sina studier, men innebörden skiljer sig mellan grupperna. A-gruppen talar om känslan av meningsfullhet gällande sin sysselsättning och framhåller samtidigt att yrket inte är en betydande del av identiteten. H-gruppen talar istället om synliga bedrifter som angeläget ifråga om prestationer och menar att yrket är en del av identiteten ur den aspekten att det är viktigt att känna sig stolt över det man arbetar med.

Lingvistiska skillnader kan läsas i hur grupperna angriper begreppet manlighet. A-gruppen talar om manlighet ur ett metaperspektiv, där man reflekterar över begreppet på ett strukturellt plan. En sådan position kan tyda på en upplevd distansering från begreppet, där gestaltandet av manlighet attribueras andra medlemmar än gruppens egna.

H-gruppen talar om manlighet som ”ett sätt att prata” med andra på. Gruppen intar mer utav ett inifrånperspektiv i jämförelse med A-gruppen, där manligt språk skildras genom skämtsamma verbala pikar gentemot den som inte lever upp till ett manligt uppförande. Detta kan tyda på att ett manligt gruppspråk är någonting mer givet för H-gruppen, kopplat till förekomsten av ett sådant på arbetsplatsen.

Avslutande reflektioner

När jag nu avslutar den här uppsatsen gör jag det med många fler tankar och åsikter än när jag först påbörjade arbetet. Många funderingar har väckts under arbetets gång och jag anser att uppsatsen utgjort en ingång till en större och bredare diskussion om temat. Nedan följer några av de reflektioner jag gjort som jag anser värda att belysa.

En tanke som slagit mig under arbetets gång, och som även yttrats under fokusgruppernas diskussioner, är huruvida det per automatik måste vara förkastligt med ett visst könsbestämt mönster. Att män betar sig manligt, och kvinnor betar sig kvinnligt, är det nödvändigtvis fel? Det är av vikt att belysa det paradig vi (inom samhällsvetenskapen) lever i, vilket kan anses vara färgat av en socialkonstruktionistisk syn. Dogmen inom det beteendevetenskapliga området idag är att människan är formad genom den sociala tillvaron hon lever i och naturvetenskapliga bestämningar om kön och genetik uppmärksammas sällan, exempelvis i socionomutbildningen. Jag är själv skolad i en sådan anda.

Under uppsatsarbetet läste jag en undersökning man gjort på 70-talet för att mäta ”manlighet” respektive ”kvinnlighet” baserat på köns kategoriserade egenskaper (eftersom jag inte använde studien i min uppsats har jag heller inte kvar källan – ni får lita på mitt ord!). Studien mätte manlighet baserat på hur intresserad man var av exempelvis sport, historia och litteratur, medan kvinnligheten bland annat mättes i hur du tog hand om ditt yttre, tyckte om handarbete samt uppskattade att ha rent omkring dig. I grova drag ansågs manlighet innebära företagsamhet och kvinnlighet ansågs innebära behovet av en ledande man vid sin sida. Min poäng med nyss nämnda studie är att då vi klassificerar och rangordnar egenskaper efter kön, har det historiskt sett inneburit att de lägre värderade egenskaperna i många avseenden tillskrivits kvinnor. Detta kan även kopplas till hur manliga egenskaper rangordnas inom gruppen män. Idag verkar endast forskningsresultat som visar på *likheter* mellan kvinnor och män få genomslag i jämställdhetsdebatten, då dessa verkar vara de enda som får en positiv reaktion - ”kvinnor är *visst* lika bra som män!”. *Skillnader* tenderar istället att bekräfta de strukturer som föreligger på olika sätt. Detta menar jag syns överallt, om man tar på sig rätt ”glasögon”. Exempelvis läste jag för inte alltför längesedan en artikel om hur män har ett smalare synfält än vad kvinnor har. Därför, menade man, är inte män lika lämpade att ta hand om barn som kvinnor är. Att män exempelvis skulle vara mindre lämpade att köra bil nämndes inte i artikeln.

På så sätt är det betydande att fortlöpande undersöka hur och varför vi definierar vissa beteenden och egenskaper inom ramen för respektive kön. Först efter att dessa upptäcks finns möjligheten att förändra dem. Ifrågasättande och problematiserande av dessa blir, förhoppningsvis, följderna av sådana uppdaganden.

Betydelsen av genus, samt dess koppling till strukturella faktorer som makt och styre bör enligt mig kontinuerligt ifrågasättas och sättas under mikroskopet. Först efter kritiskt reflekterande kan olika fastlagda mönster ha möjlighet att omstruktureras och förändras. Men det är inte bara på en samhälls nivå en sådan reform kan äga rum. Jag anser att samhället i stort, och socialt arbete i synnerhet, kan anses ha ett ansvar i att upptäcka och omformulera vissa förelagda antaganden ifråga om genus. Genusordningen gör sig synlig i alla möjliga

former, vilket i sin tur påverkar hur vi inom socialt arbete agerar och fattar beslut på efterföljande sätt. Detta kan exempelvis illustreras genom, på många håll, rådande föreställningar om hur fadern per automatik betraktas som sekundär omsorgsperson för sitt barn i jämförelse med modern. En sådan reflektion baserar jag på egna erfarenheter inom socialt arbete. Liknande antaganden, som grundas på hur ett visst manligt beteende tas förgivet, riskerar att leda till oreflekterade handlingsätt inom det sociala fältet - vilka i sin tur reproducerar ett föreliggande manligt beteendemönster. Jag anser det därför vara av vikt att emellanåt stanna upp och ifrågasätta olika beslut och antaganden vi gör, för att på sikt kunna skapa ett samhälle på mer lika villkor – både *mellan* grupperna män och kvinnor, samt *inom* gruppen män.

Förslag till vidare forskning

Genusforskningen är ett brett fält att forska på och det finns många områden att undersöka närmre.

Feministisk forskning har en längre historia än vad mansforskningen har. Dock är jag av uppfattningen att genusforskningens huvudområde fokuserat relationen *mellan* kvinnor och män, snarare än processer och strukturer *inom* gruppen kvinnor. Att makt och dominans är begrepp som endast mansforskningen äger tolkningsföreträde till ställer jag mig tveksam till, sett till den samhälleliga genusreformation som jag menar pågår kontinuerligt. Jag anser att det hade varit intressant att lyfta liknande processer för begreppet femininitet inom gruppen kvinnor, inte minst kopplat till yrke. Vilka strategier får kvinnor idag använda sig av för att vinna makt, framgång och karriär? Hur negligeras kvinnligt beteende? Varför menas vissa beteenden vara mer önskvärda medan andra förkastas?

Ett av de begrepp jag använt mig av i min uppsats är ”klass”. Social klass är enligt mig ett problematiskt begrepp och är, vilket jag konstaterar i uppsatsen, på många sätt inte förankrat i vår vardag eller i vår sociala identitet idag. Klassindelningen anses ur många aspekter både förlegad och irrelevant, sett till dagens samhälle. Samtidigt är jag av uppfattningen att vi inte lever i ett klassfritt samhälle ifråga om att saknad av några som helst skikt eller skillnader mellan olika samhällsgrupper. Ett begrepp som jag själv hade velat använda i min uppsats är Bourdieus klassbegrepp, vilket han definierar genom *ekonomiskt* och *kulturellt* kapital. Jag inte möjlighet att använda mig av Bourdieus begrepp då frågeställningen blev för bred. Min uppfattning, som delvis förstärktes efter respondenternas diskussioner, är att traditionella arbetaryrken idag inte alls behöver betyda en svag ekonomisk situation. På samma sätt kan många akademiker ha låga löner, men genom utbildningen anses besitta en viss samhällsposition. Komplexiteten och synen på dessa förändringsprocesser hade enligt mig varit ett intressant ämne för vidare analys och problematisering.

Avslutningsvis får jag, kopplat till inledningen på min uppsats, konstatera att jag inte helt fått klarhet i det där med poängen av herrklubbar.

Det kanske hade varit något att forska vidare på.

Litteratur

Beck, Ulrich. (1998) *World Risk Society*. Cambridge: Polity Press.

Bertilsson, Hanna (2003) *Bland bögar, smygisar och queerkids: en diskussion kring framväxten av en hegemonisk homosexuell maskulinitet* i: Nationellt seminarium om mansforskning, 11-12 mars 2003.

Bjerrum Nielsen, Harriet; Rudberg, Monika (1991) *Historien om pojkar och flickor*. Lund: Studentlitteratur.

Burr, Vivien (2003): *Social Constructionism*, London: Routledge.

Börjesson, Mats; Palmblad, Eva (red) (2007): *Diskursanalys i praktiken*, Malmö: Liber.

Börjesson, Mats (2003) *Diskurser och konstruktioner: en sorts metodbok*, Jönköping, Studentlitteratur AB.

Carlson Åsa (2001) *Kön, kropp och konstruktion: en undersökning av den filosofiska grunden för distinktionen mellan kön och genus*. Eslöv: Symposion.

Connell, Raewyn William (2003) *Om genus*. Göteborg: Daidalos.

Connell, Raewyn William (1995) *Maskuliniteter*. (övers. Åsa Lindén) Göteborg: Daidalos.

Ekestam, Claes (2006) *Mansforskningens bakgrund och framtid: några teoretiska reflexioner*, I: Norma: Nordisk tidsskrift for maskulinitetsstudier/Nordic journal of masculinity studies. Oslo, Nordisk institutt for kvinne og kjønnsforskning.

Ekestam, Claes; Kousmanen, Jari; Johansson, Thomas (2001) *Sprickor i fasaden: manligheter i förändring*, Gidlund.

Ekman, Daniel (1995) *En mans bok, Om manlig identitet – teorier, ideal, verklighet*, Natur & Kultur.

Eldh, Christer (2000): "Remember, all racing at own risk!" – föreställningar om risk och teknik i konstruktionen av maskulinitet i: Mannen nr 8, Fronesis Tidsskrift.

Eldh, Christer. (1993): *Könlösa akademiker och maskulina arbetare. En diskussion kring genusperspektiv och arbetarklassforskning*. Kulturella perspektiv nr 4, 1102-7908; 1993:4, s. 31-39.

Fairclough, Norman (1997) *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, London: Hodder Education.

Folkesson, Per. (2000) *Nordisk mansforskning – En kartläggning*. Arbetsrapport nr 10, Karlstads Universitet, Institutionen för samhällsvetenskap, Jämställdhetscentrum/Genusvetenskap.

Hall, Stuart (1997) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, London: Routledge.

Hammarén, Nils (2008) *Förorten i huvudet: unga män om kön och sexualitet i det nya Sverige*. Bokförlaget Atlas.

Hill, Helena (2003) "Befria mannen. Försök till ny genusordning?", i *Manlighetens många ansikten - fäder feminister, frisörer och andra män*, Thomas Johansson, Jari Kuosmanen (red) Malmö: Liber.

Jackson, S & Scott, S. (2002). 'Introduction: The Gendering of Sociology' in *Gender: A Sociological Reader*, New York: Routledge.

Jansson, André (2004) *Motståndets mångfald – om medieanvändningens politiska dimensioner*. I: Nord, Lars & Strömbäck, Jesper (red) *Medierna och demokratin*. Lund: Studentlitteratur.

Jeffords, Susan (1989) *The remasculinization of America: Gender and the Vietnam war*. (Theory of contemporary culture) Indiana University Press.

Johansson, Helena (2006) *Brist på manliga förebilder: Dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*, D-uppsats, Institutionen för Socialt arbete, Göteborgs Universitet.

Johansson, Thomas (red) (2005) *Manlighetens omvandlingar: ungdom, sexualitet och kön i heteronormativitetens gränstrakter*. Göteborg: Diadalo

Kalat, Ann-Sofie; Nordvall, Henrik (2000): *Män, feminism och förändring – från jämställdhetsreformism till radikal allianspolitik* i: *Mannen* nr 8, Fronesis Tidsskrift.

- Kimmel, Michael S, (2005) *Manhood in America: A cultural history*, Oxford University Press.
- Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur
- Lennér Axelsson, Barbro (1996) *Männens röster*, Stockholm: Sesam förlag.
- Lilja, John; Larsson, Sam; Mannheimer, Katarina (red) (2005): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindgren, Gerd (1996) *Könskonstruktion I hierarkiska organisationer*, I SOU 1996:134.
- Magne Holme, Idar; Krohn Solvang, Bernt (1997) *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder*, Studentlitteratur.
- Magnusson, Eva (2002) *Genusforskning inom psykologin: Bidrag till psykologisk teori och praktik*. Stockholm: Höskoleverket.
- Marklund, Andreas (2000) *I hans hus: svensk manlighet i historisk belysning*, Umeå: Borea
- Moore, Henrietta L: (2007) *Subject Of Anthropology - Gender, Symbolism and Psychoanalysis*, Cambridge: Polity Press.
- Mosse, George Lauchmann (1996) *The image of man: creation of modern masculinity*, Oxford University Press.
- Murray, Jaqueline: (1999) *Conflicted identities and multiple masculinities*. New York: Garland.
- Nordberg, Marie (2000) *Hegemonibegreppet och hegemonier inom mansforskningsfältet*. I Per Folkesson, Marie Nordberg och Goldina Smirthwaite (red) *Hegemoni och mansforskning: rapport från nordiska workshopen i Karlstad 19 - 21 mars 1999*. Karlstad: Universitet.
- Oskarsson, Maria; Bengtsson, Mattias; Berglund, Thomas (2010) *En fråga om klass – levnadsförhållanden, politik, livsstil*. Malmö: Liber.
- Plantin, Lars (2001) *Familjeliv och föräldraskap*. Malmö: Borea bokförlag.
- Potter, J; Wetherell, M. (1987), *Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour*, London: Sage.

- Rosenberg, Tiina (2002): *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas.
- Rotundo, Anthony E (1993) *American manhood: transformations in masculinity from the revolution to the modern era*, New York: Basic Books.
- Sandström, Kjell (2001) *Manlighet: en studie av manlighet och manlig identitet*, D-uppsats, Luleå: Tekniska universitet.
- Skeggs, Beverly. (1997) *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable* London: Sage.
- Starrin, Bengt; Svensson, Per-Gunnar (1994) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, Lund: Studentlitteratur.
- Stearns, Peter N (1979) *Be a man! Males in modern society*, New York: Routledge.
- Taylor, Stephanie (2001) *Ethnographic research: A reader*. London: Sage Publications.
- Wibeck, Victoria (2010): *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*, Lund: Studentlitteratur.
- Winther Jørgensen, Marianne; Phillips, Louise (2000): *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur.
- Åström, Lissie (1990) *Fäder och sönder: bland svenska män i tre generationer*, Stockholm: Carlsson.